

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul III

N-rul 45

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un exemplar

Let 15

CLUJ, DUMINECĂ 7 NOEMVRIE 1926.

C U P R I N S U L :

POBLEME SOCIALE: Noua Mișcare Social-Economică:

Ancheta social-economică — — — — — N. Ghiulea
Un program de activitate culturală în noua mișcare social-economică Vl. Ghidonescu ✓
Programul unei mișcări a publiciștilor sociali și economici — Ion Clopoșel
O scurtă demonstrație — — — — — Ion Mehedinteanu

ACTUALITĂȚI: Activitatea Fundației Culturale Principele Carol — —

In căutarea armoniei (2) — — — — — N. Ghiulea
Credința strămoșească și cultura națională în Basarabia (II) — Ion Băilă
Inaugurarea localului Astrei la Chișinău — — — — — H. Trandafir

INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Dascălul Victor Lazăr — — — — —

PROBLEME ECONOMICE: Bursa din București în 1925 — — — — — T. Florian
Victor Slăvescu

Observațiuni tehnice agricole și economice generale asupra câmpiei
ardelene — — — — — Ion L. Ciomac

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Secția artistică a Astrei. —

„Anarhia universitară“. — Teatru („Căsătoria“ de Gogol). — Con-
ferințe (Profesorul Blondel la Cluj). — Expoziții (O expoziție
artistică la Arad) — — — — — B. & B.

CRONICA ECONOMICĂ ȘI FINANCIARĂ. Stabilizarea francului bel- gian. — Criza cărbunelui în Anglia — — — — —

Sabin Cioranu

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE: Constituirea „Mișcării social-economice“. — Spiritul
republican în Germania. — Vizitatorii streini. — Vechea școală normală dela Sibiu. — O mică urcare
de preț. — Cronică mărunță. — Bibliografie.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-
narii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite.
In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

În toate librăriile s'a pus în vânzare volumul

Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România

de Ion Clopoșel

Astra a distins cartea cu premiul Scotus Viator, în urma unui referat al istoricului Ion Lupăș.

Sute de documente politice, evenimente și epizoade revoluționare sunt înfățișate pe larg în cele 176 pagini cu o estetică tehnică foarte îngrijită. Este cea dintâi lucrare cuprinzătoare asupra revoluției și Albeii-Iulii.

Se dau biografii complete ale fruntașilor Goldiș, Maniu, Vaida, Pop și Branisce.

Este o carte, căreia-i stă frumos în mână fiecărui român care vrea să cunoască uriașele frământări și sforțări de eliberare ale Ardealului.

Prețul lei 100.— Se poate comanda contra sumei trimise la administrația „Societatea de mâine“.

„Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România“

se află de vânzare cu prețul de lei 100 până acum în următoarele librării:

Cluj: Ardealul Cartea Românească, Onișor, Anca, Lepage, Friedman, Keszey.

București: Cartea Românească, Socec, Alcalay și Pavel Suru.

Brașov: Cartea Românească, Librăria Cooperativă.

Turda: Libr. Coop. a Corpului Didactic.

Alba-Iulia: Alba.

Sibiu: Libr. Poporului, Libr. Săteanului.

Lugoj: Librăria Diecezană.

Arad: Librăria Diecezană.

Caransebeș: Librăria Diecezană.

Brad: Librăria Sfânt.

Baia de Criș: Cooperativa „Românul“.

Vața de jos: Petru Gurban.

Câmpeni: Librăria Cooperativă.

Petroșeni: Jiul Cultural.

Beiuș: Doina.

Oradia-Mare: Librăria Românească, Biroul central de ziare „Corvina“.

Abrud: Librăriile Moțul și Avram Iancu.

Blaj: Librăria Arhidiecezană.

Năsăud: Librăria Flacăra.

Hațeg: Librăria Românească

Hunedoara: Wachter Iosif.

Zălau: Luceafărul.

Îrâgu-Mureș: Ardealul.

Nădlac: Librăria Românească Cooperativă

Ocele Murășului: Filip Banciu

Reșița: Frații Deutschi

Salonta: Döme Károly

Satu-Mare: Huszár Aladár

Oravița: Progresul și Librăria Școalelor

Jimbolia: I. Barbier

Ludoș: Zorile

Gherla: Librăria Diecezană

Ineu: Ungar Iacob

Dumbrăveni: Librăria Românească

Jibou: Porolissum

Ploești: Ștefan Hergescu

Iași: Libr. „Viața Românească“ și Ionescu

Galați: Libr. „Cultura Românească“

Brăila: Librăria „Educația școlarului“

Chișinău: Libr. „Cartea Românească“

Cernăuți: Librăria Pardini

Turnu Severin: Librăria Frații Bejan

Aiud: Librăria „Românul“ și „Cooperativa corpului didactic“

Sighet: Librăria „Asociațiunii“

Sighișoara: Librăria Kamilli

Mediaș: Harth Hans

Sebeșul săesc: Huter Erich

Săliște: Librăria Comșa

Baia-Mare: Dacia

Odorhei: Mercur

Careii-Mari: Librăria Românească

Sf. Gheorghe: Cultura română

Miercurea-Ciuc: Vakar Lajos

Făgăraș: Hațieganu

Reghin: Librăria Nouă

Orăștie: Malvina Blaga

„Mișcarea social-economică“

asociația publiciștilor și intelectualiilor cu interes permanent față de problemele social-economice

Joi 4 Noembrie a. c. orele 5 p. m., a avut loc în sala de Consiliu a Camerei de Comerț din Cluj, adunarea de constituire a asociației „Mișcarea Social-economică“, cu scopul de a face anchete și monografii cu privire la stările culturale, economice și sociale din România.

După cetirea și aprobarea statutelor, membrii fondatori au procedat la alegerea primului comitet de direcție pe timp de 3 ani și a comisiei de cenșori pe timp de un an.

Cu aprobarea unanimă, s'a proclamat ales următorul comitet de direcție:

Președinte: N. Ghiulea, prof. univ.
Vice-președinti: Șt. Bezdechi, prof. univ.; Dr. Müller, Dr. Paál Árpád.

Secretar general: Ion Clopoșel.
Administrator general: Dr. Sulyok Ștefan.

Cassier: Dr. Casper Fr.

COMISIA DE CENZORI :

Dr. Nichici, Pral N., Dr. Botos.

Totodată s'au mai instituit 4 secțiuni: culturală, socială, economică și minoritară, în care s'au desemnat următoarele persoane:

SECȚIA CULTURALA

Vladimir Ghidionescu, prof. univ. Dr. Bittay Árpád, Valeriu Pușcariu, Ion Breazu, Olimpiu Boitoș, Iencica Const., H. Lang prof.

SECȚIA SOCIALA

Dr. Mihail Șerban, C. Sudețeanu, Dr. Iacobovici, Dr. Ligeti Ernest.

SECȚIA ECONOMICA

Sabin Cioranu, Dr. Weiss.

SECȚIA MINORITARA

Dr. Kadar Emeric, V. V. Tilea, Emil Isac, A. Buteanu.

În numărul viitor al revistei, vom publica numele aderenților, precum și comitetele filialelor din orașele unde ideia mișcării noastre a fost îmbrățișată cu entuziasm.

Schmoll-Pasta

CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE

B R A Ș O V

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CALEA VICTORIEI 51. TELEFON 308
PIAȚA UNIREI No. 8.
Cluj, Duminecă 7 Noemvrie 1926

Anul III

N-rul 45

NUMĂRUL: LEI 15

Ancheta social-economică

Statistica e singurul mijloc cu care pot fi studiate fenomenele sociale. Statistica e singura cale care ne dă posibilitatea de a cunoaște realitatea socială, condițiile de viață ale unei țări sau națiuni, stările și lipsurile vieții sociale, ale unei organizații sociale, ale unei societăți. Statistica e baza organizației de Stat.

Fără acest instrument nu se poate concepe administrație publică, fără datele prețioase pe care ni-le dă statistica din toate domeniile vieții sociale nu se poate legifera, nu se pot verifica rezultatele legilor în ființă, nu se poate conduce o instituție publică. Mai mult, viața economică însăși nu se poate încheia, nu poate propăși fără cunoașterea datelor economice pe care nu le poate da decât Statistica, fără cunoașterea bogățiilor naturale, a forțelor naturale, a împrejurărilor din țară și a concurenței străine, fără de aceasta nu se poate întreprinde nimic, nu se poate organiza o întreprindere.

Fără organizarea Statisticii nu ne putem cunoaște țara, nu ne putem cunoaște stările sociale economice și culturale, nu putem cunoaște întinderea răului de care suferim, nu putem lua măsuri de îndreptare a răului, nu putem propăși, nu putem trăi.

Statistica însă e o operație grea, costisitoare, de autoritate. Organizarea Statisticii nu o poate face decât Statul, care are nenumărate organe la îndemână, care poate suporta cheltuielile necesitate și poate impune cetățenilor datoria de a furniza corect datele care li-se cer.

Toate Statele civilizate prețuiesc cum se cuvine importanța și valoarea Statisticii; și întreaga lor organizație de Stat este întemeiată pe organizarea Statisticii.

În România nu există această prețuire. Datorită străduințelor unor specialiști avem o organizare statistică. Statul chiar i-a dat și un titlu Direcția generală a Statisticii. Din nefericire însă

organizarea lasă mult de dorit. Culegerea datelor, prelucrate cu atâta grijă în biourourile Direcțiunii generale, este lăsată în mâinile cele mai nepregătite din administrația țării noastre. Agenții recenzori nu au educația statistică, nu-și dau seama de importanța cifrelor pe care le colecționează, nu pun nici o atenție și nici-o conștiință în adunarea acelor cifre. Pentru ei obligația furnizării datelor statistice este o operație administrativă în plus, o îngreuiare inutilă serviciului lor, o lucrare care nu servește la nimic. În ultima zi a obligației lor periodice de a trimite datele la centru completează chestionarul oficial cu date aproximative, după aprecierile lor necompetente și grăbite.

Nu există personal special pentru această grea și importantă operație, nu există nici un control de cum se colecționează datele la periferie, nu este nici o grijă pentru educarea personalului însărcinat cu culegerea datelor statistice.

Din 1922 trebuie să se facă recensământul populației României mari. Atâtea mari interese naționale, culturale, sociale, politice, economice cereau imperios facerea recensământului. Conducătorii acestei țări nu au putut fi însă convinși de necesitatea acestei operații.

Mai mult. Anul acesta, cu ocazia discuției legii electorale, pentru a nu se rezolva o chestiune, care făcea o dreptate Basarabiei, s'a amânat chestiunea până la facerea unui recensământ al populației. Guvernul trecut a și deschis un credit de 30 milioane lei pentru această operație. Din nefericire, guvernul următor nu s'a grăbit să satisfacă dezideratul general, banii au căpătat o altă destinație, și țara a rămas tot fără recensământ.

Din toate acestea se vede ce puțină importanță se dă Statisticii în țara noastră, și cât este îngreuiată nu numai administrația publică, care se face în

condițiuni puțin civilizate din această cauză, dar studiile științifice de cunoaștere a țării și poporului nostru.

Pentru schimbarea stărilor dela noi, pentru îndreptarea diferitelor rele ce ne bântuie, pentru îndrumarea țării și poporului nostru spre progres avem nevoie să ne cunoaștem țara, avem nevoie să cunoaștem în adevărata lor lumină raporturile sociale, economice și culturale în care se desfășoară viața noastră socială.

Statul nu ne oferă această posibilitate, concepția orientală de viață publică ce domnește încă la noi ne va ține multă vreme în întunericul în care ne găsim.

Chiar dacă între cetățenii luminați ai acestei țări ar fi mulți care să înțeleagă impasul în care zacem și să voiască o îndreptare nu ar putea rezolvi deplin greaua problemă ce se ridică.

Statistica generală a țării nu poate fi făcută de particulari.

Dar este o cale, care poate fi folosită. Dacă această cale nu ne dă totul, ne dă ceva. Și e prețioasă mai ales prin interesul pe care îl trezește în jurul chestiunii. E calea anchetei statistice și a monografiilor.

Ancheta social-economică poate fi organizată de particulari. De sigur, mai puțin bine cum ar organiza-o administrație publică, dar mai bine de cât nimic.

Un număr mare de anchete social-economice ne pot da imaginea stărei unei regiuni, unui raport cultural, social, sau economic, unui crâmpieiu din viața noastră socială, și de stat.

Dacă s'ar găsi organizații de publiciști și intelectuali cu interes pentru chestiunile sociale, care să organizeze pe o scară mai întinsă relevarea unor asemenea anchete, dacă publicul câștigat de necesitatea cercetărilor statistice și interesat de rezultatul acestor anchete pornite de acele organizații intelectuale ar ajuta această mișcare, atunci s'ar atinge un îndoit folos.

Un program de activitate culturală în noua mișcare social-economică

De-o parte s'ar cunoaște o parte a realității sociale, care s'ar întinde cu încetul asupra întregii noastre vieți sociale și prin aceasta s'ar umplea o mare lacună a organizației vieții noastre sociale.

De altă parte s'ar trezi în opinia publică interes pentru chestiunile sociale, pentru cercetările statistice, pentru folosirea cât mai intens a acestei metode în cunoașterea fenomenelor sociale și în determinarea măsurilor ce trebuie să se ia pentru îndreptarea relelor sociale de care suferim. Prin aceasta s'ar face educație statistică agenților administrației publice, și s'ar sili conducătorii acestei țări de a da prețuirea care se cuvine studiilor și cercetărilor Statistice.

O mână de intelectuali, cei mai mulți din Cluj, grupați mai demult în jurul revistei „Societatea de Mâine“, și pe care mai de mult îi preocupă această idee s'au hotărât să treacă sistematic și organizat la faptă.

În această asociație intră publiciști și intelectuali români, sași și unguri în deplină armonie și înțelegere.

Sfortările lor unite vor contribui și la lămurirea problemelor de naționalitate, care se împletesc cu problemele sociale economice și culturale care interesează pe toți.

Se așteaptă înțelegerea și ajutorul tuturor în marea faptă care se începe.

N. Ghiulea

BIBLIOGRAFIE

- Adevărul Literar și Artistic (31 Oct.)
 Propilee literare I, no. 16 (1 Nov)
 L'Europe Centrale I, no. 4 (30 Oct.)
 Deutsche Politische Hefte (Oct.)
 La Roumanie Nouvelle (Oct.)
 Képes Ujság (15 Oct.)
 Cosinzeana (31 Oct.)
 Junimea literară (Sept.-Oct.)
 Revista Generală a Invățătorilor (Oct.)
 Analele Ministerului Sănătății și Ocrotirii
 Grăul nostru (Oct.)
 Clopotul I, No. 1 (Strehaia, Oct.)
 Korunk (Oct.)
 Țara Noastră (31 Oct.)
 Buletinul Camerei de Ind. și Com. Chișinău (Iulie-Aug)
 Corespondența economică (Septemvrie)
 Viața Agricolă (15 Octomvrie)
 Ideea europeană (15 Octomvrie)
 Foaița tinerimii (1 Noemvrie)
 Anuarul școlii normale „Andrei Șaguna“ Sibiu pe 1925—1926.

Emanoil Bucuța: Cunoștințe Folositoare
 Seria C. No. 26. Români din Bulgaria.
 Ed. Cartea Românească. prețul lei 5.

Goethe: Hermann și Dorothea. Bib. Minerva. No. 112. Prețul lei 6.

André Theuriot: Prăvălia la doi crapi Bibl. Minerva No. 65. Prețul lei 9.

Solicitat de a da un program în sensul de mai sus, în cadrele pe cari și le-a tras tânăra asociație a mișcării social-economice ce s'a înjghebat în Cluj, cu colaborația câtorva publiciști minoritari, ca o vădită cooperare intelectuală cu noi, am crezut de bine a schița în linii generale un asemenea program pe terenul educației sociale și al activității culturale.

Plecând de la constatarea că, în țară la noi un mănunchi de cauze ne-a creat o mentalitate care caută să pornească numai prin metode deductive la soluționarea diferitelor probleme de interes general al țării, mă silesc să preconizez o metodă contrarie celei dintâi, adică o metodă de studiu al realităților concrete și al situațiilor actuale din țara noastră. Aceasta va ajuta, poate, la formarea unei mentalități inductive de care și guvernanta noastră de toate nuanțele au dovedit până acum lipsă, mentalitate, care nu se va mai mulumi cu frumoase construcții făcute în birouri, prin comisiuni ce legiferează în jurul meselor verzi, în disprețul situațiilor și posibilităților reale ale țării noastre. Căci, astfel de mult se lucrează, — și se lucrează și acum în toate domeniile vieții noastre publice. Dinpotrivă, prin anchete, prin monografii, prin statistici, se va putea câștiga un material prețios asupra vieții noastre sociale, economice și culturale pentru legiuitorii noștri.

Dau numai câteva exemple pe terenul cultural și al pedagogiei sociale.

✓ Problema mortalității copiilor noștri, începută în chip lăudabil de câțiva medici, va trebui ajutată să se continue cu mai multă stăruință, spre a căpăta indicii sigure statistice, în cari județe ale Ardealului ea este mai mare, din cari cauze într'un loc, și, din cari într'altul. Problema locuințelor copiilor, din punct de vedere igienic și moral, ar trebui și ea anchetată, spre a se constata, cum s'a constatat în alte țări, câți din ei dorm într'o cameră cu părinții și un număr considerabil de frați și surori sau în două camere, etc., într'un pat cu alții, sau în fiecare pat separat.

✓ Aceeaș problemă se poate pune și pentru hrana copiilor din școlile noastre, adică câți din ei mănâncă dimineața înainte de a veni la școală, câți prânzesc odată în zi și cu ce fel de alimente se hrănesc, etc. Toate acestea vor trebui să fie puse în legătură cu cerințele școlii, sau cu munca prestată.

În altă ordine de idei, ar trebui cer-

vetată problema alcoolismului și sifilisului, în legătură cu procentul copiilor anormali mintali, surdo-muți și orbi, cari se nasc mai mult într'o regiune de cât în alta, într'un județ mai mult decât în altul, etc.

În fine asupra problemei culturale propriu zisă, în special asupra analfabetismului, a bibliotecilor și a cărților cari se citesc, asupra celor ieșiți din satul lor natal, și cât de extinsă le-a fost sfera călătoriilor, ce influențe au readus cu ei, etc., asupra diferitelor stări culturale în anumite regiuni mai de interes deosebit, se pot întreprinde o sumă de anchete, de monografii și de statistici, de un interes netăgăduit, de mare nu numai din pură curiozitate, de a fi informați mai exact despre stările dela noi, în deosebi ale Ardealului, dar chiar de un interes practic, pentru cei cari trebuie să ne dea soluții practice de amănunt, sau trebuie să ne legifereze.

Astfel de probleme, precum și altele, în amănuntele cărora nu putem intra acum, cercetate cu metode obiective, vor trebui să convingă pe toți cetățenii acestei țări, indiferent de naționalitate, despre anumitele realități, cari nu se pot nici ascunde, nici delătura.

Refacerea țării noastre pentru a ne inspira din frumoasa conferință ținută mai zilele trecute la Cluj de eminentul economist francez d. Blondel, asupra celor zise de el despre Europa, refacerea țării noastre nu poate fi făcută nici ea decât prin muncă înceată, laborioasă și plină de răbdare și de sacrificii, adică, după cum mai propovăduia altă dată un alt mare economist francez, Molinari, numai punând calități morale în serviciul soluțiilor economice și culturale.

Doresc ca mișcarea social-economică ce se organizează acum la Cluj, să însemne un pas real în această direcție.

Prof. V. Ghidonescu, senator

REDAȚIONALE. — Aducem la cunoștința cititorilor noștri din capitală, că reprezentantul redacțional și administrativ al „Societății de Mâine“ în București e distinsul ziarist d. Ion Băilă.

În orice chestiune privitoare la revista noastră, îi rugăm a se adresa d-sale: București, Calea Călărașilor 22.

Programul unei Mișcări a publiciștilor sociali și economici

În 14 Decembrie 1924 apărea în revista „Societatea de Măine” cel dintâiu articol care pleda pentru nevoia sistematizării anchetei. Era o necesitate inițială ca „Societatea de Măine” să susțină o rubrică permanentă a „satelor, orașelor și regiunilor” pentru a putea reflecta în mod cât mai real stările de orice natură ale vieții publice. Viața este însă un fluviu cu un curs nesigur, cu sinuoșități ascunse și numai un ochiu cu deprindere poate să-i surprindă tainele. Deprinderea însăși se câștigă prin observație metodică, prin cercetare atentă, prin elaborare minuțioasă. Domeniul social este cu mult mai greu de înțeles decât cel fizic, care constituie materialul mai precis de investigație al științelor naturale — observa cu bună dreptate un distins colaborator al „Societății de Măine”. Este atât de întins domeniul social în cât un om sau un grup restrâns prea puțin poate face în această direcție. Pentru a fi în stare să lucrăm în mod efectiv în acest domeniu și a cunoaște problemele esențiale ale societății noi în țara ramânească este neapărat de lipsă să ne înmănumchem silințele și să încheșăm o colectivitate de cercetători și de cărturari cu interes viu față de interesele țării noastre.

O asemenea societate a pornit la lucru în primăvara anului 1925 pe lângă revista „Societatea de Măine”. Timp de mai multe luni ea a desbătut o serie de probleme și din discuțiile sale au rezultat câteva lucrări între cari un chestionar în vederea cercetărilor pe teren. Dar atmosfera morală n'a putut fi complect pregătită pentru o activitate de mai largă anvergură. Munca s'a restrâns la ceea ce a apărut în „Societatea de Măine”. Năzuința noastră însă continuă este ca străduința să nu se oprească la jumătatea drumului ci să prindă în sistemul său cât mai mulți publiciști și o cărturărie cât mai numeroasă. Și credem că de data aceasta s'a făcut un pas hotărâtor înainte. A fost bine că s'a lansat ideea și s'a lăsat curs liber dezvoltării. Ideea a preocupat continuu spiritele și astăzi situația este matură pentru o încheșare trainică a rândurilor noastre de altfel atât de răslețe. În decursul unui an am putut face apoi o serie de experiențe cari ne vor ajuta în mod decizător la realizare.

Cred că e nimerit să stăruiesc asupra principiilor noi ce trebuie să prezideze organizația noastră. Întâiu de toate se face utilă o centralizare ce trebuie urmată de o descentralizare cât mai com-

pletă a organizației. Pentru a se putea lucra cu mai multă eficacitate e necesar ca membrii direcțiunii și ai comisiunilor de studiu să-și aibă cu toții sediul la centrul organizației, cu să se poată consfătuți cât mai des, să supună discuției temeinice problemele și să hotărască în mod expeditiv de soarta lucrărilor. Membri regiunilor și localităților exterioare își vor încheșga rândurile în organizațiile lor separate și vor corespunda cu centrul prin birourile lor trecând orice problemă printr'o filieră riguroasă și transmițând opiniile și soluțiile centrului pentru a se ține seamă de ele. Evităm în acest mod birocrațismul cu formalitățile atât de neprielnice unei societăți în funcțiune. Am prevăzut și statutur această. Cecretariatele regionale vor trimite centrului material cât se poate de definit și prelucrat.

Al doilea principiu de razim al cooperării sociale economice este iarăș tradus de data aceasta în realitate pentru că în organizație pot lua loc publiciști minoritari cei mai autorizați, adevărații port-paroli ai unei opinii publice maghiare și săsești conciliate și dornice de o colaborare ordonată pozitivă și cari pledează pentru o apropiere sufletească sinceră cu noi. Am avut convingerea că nu este bine să ne amestecăm noi în selecționarea membrilor minoritari ci să-i lăsăm să se reprezinte ei înșiși prin cei mai buni ai lor. Este de preferat o asemenea atitudine de așteptare până ce se limpezesc situațiile și să nu se forțeze o înjghebare pripită. Au durat multe luni până când publiciștii sași și unguri și-au dat reprezentanța de astăzi care nu poate fi decât salutăată cu inima deschisă.

Al treilea principiu esențial care ne călăuzește și căruia am căutat să-i dăm expresiune, privește materia însăși ce urmează a o elabora. Vom da materiei-rezultantă a discuțiilor noastre o deosebită grijă pentru că ceea ce credem că va avea interes pentru masele cititoare și va putea vedea lumina tiparului să poată apărea într'o bibliotecă proprie. Va fi un tip special de bibliotecă ce va cuprinde o materie de cea mai palpăntantă actualitate eșită din elaborările detaliate ale societății.

Desigur că este potrivit să precizăm cât se poate de bine cadrul în care se mișcă societatea noastră. Locul nostru este între laboratorul științific și între omul politic. Nu excludem nici pe savant, nici pe omul politic dar întrebuințăm rezultatele elaborărilor celui

dintâiu și predăm materialul, trecut prin retorta noastră și făcut adaptabil pentru nevoile practice, omului de acțiune. Ori cu o altă formulă și mai concentrată: raportăm cunoștințele pozitive la stările faptice căutând cele mai pozitive soluții de adaptabilitate și reformare a realităților sociale. Avem un rol de intermediar. Rolul acesta nimeni nu-l poate îndeplini mai bine decât publicistul care este înzestrat cu darurile speciale de a se face instrumentul oricărei idei răspândind-o, deschizându-i drumurile de realizare. Publicistul cu mobilitatea temperamentului său, cu firea sa pornită în a se face exponențial imediat al oricărei idei bune, al oricărei invențiuni științifice, cu o conștiință socială dezvoltată, expansivă, este chemat să facă pe intermediarul între omul de cabinet și publicul mare. Lângă noi pot lua foarte bine loc atât savantul cât și omul politic, însă ambii trebuie să dedubleze și să apară între noi numai ca factori ai conștiinței sociale. Acesta este și motivul binecuvântat, care ne-a îndemnat să ne organizăm pentru a găsi modalitățile unei colaborări menite a găsi și problemei minoritare o soluție mai potrivită, ferită de exagerările bărbaților pur politici. Credem, că societatea noastră va avea un rol frumos întru pacificarea spirituală a popoarelor României. Cu sinceritatea noastră poate ne vom face destul de necesari pentru a se introduce la noi democrația reală cu principiile sale sănătoase, vestite în anul dintâiu al unirii.

Mai putem trage încă o concluzie din cele de mai sus și anume: că noi nu vom crea știință pură, însă îi vom furniza acesteia multe elemente, nici nu intenționăm să întemeiem instituțiuni de realizare a ideilor (acolo sunt oamenii politici și oamenii de afaceri pentru acestea), ci vom fi o simplă societate de cărturari pasionați de discuție liberă și agenți ai unei sociabilități sporite, cari cred că vor putea naște o sensibilitate nouă în spiritul public. Dacă am vrea să grupăm sub un singur titlu problemele noastre ele ar putea fi definite astfel: probleme de sociologie practică, sau probleme ce cuprind arta de a adapta ideile la realitățile sociale.

Credem că putem să mănecăm la tratarea acestor probleme de îndată ce am reușit a îndeplini condiția primară: de a asigura colaborarea efectivă într'o organizație cum este cea de astăzi. Cum vom face străngerea materialului? Prin anchete de cabinet și anchete pe teren. Ambele grupuri de anchete egal de necesare. Cele dintâiu constau din dezbateri metodică a problemelor ce nu reclamă descinderi la fața locului,

cestelalte pretind examinarea personală și controlată amănunțit a faptelor și stărilor sociale. Și cum viața socială este un complex, cercetările se întind asupra tuturor părților constitutive ale complexului prin specializtii noștri. Vom da toată atenția laturei economice, fenomenelor sociale, aspectelor culturale, înfățișărilor etnografice, stărilor psihologice și faptelor medico-sociale. Vom pune în comisiunile noastre de studii în mod bine gândit problema cooperatismului, a sindicalismului, problema educației culturale, problema minoritară, problema feminismului și problema biopolitică. Vom cultiva sistemul monografic și din fiecare regiune vom căuta să zugrăvim cât mai complect localitățile și regiunile-tip. Printr'o hărnicie de mulți ani biblioteca noastră sperăm că se va face necesară prin problemele distilate pe încetul printr'o observație migăloasă. Non multa, sed multum. Pe lângă strângerea și gruparea materiei grija noastră va fi de a îndeplini și o operă de sinteză ce ne va ajuta să dăm indicațiile de îmbunătățiri, soluțiile de refacere, printr'o chibzuire de seminar. în aceste silinți vom vedea cu ochi buni orice colaborare ce va veni. Îndeosebi vom fi bucușosi de orice aport al tineretului universitar doritor de a se consacra unui program de reconstrucții sociale de care se simte alăta nevoie în lumea nouă. Spiritul de degajare, de practicitate și francheță al publicistului sperăm să se dovedească laborios și norocos în a grupa cât mai numeroase simpatii pe lângă sine.

În sfârșit, pentru a ne succede să dăm bibliotecii mișcării valoare și formă estetică, apoi pentru a plăti funcționarii avem nevoie de bază materială. Date fiind scopurile de utilitate de cari suntem convinși, avem nădejde că fie care membru este și un bun propagandist și un bun plătitor al cotizațiilor sale. Jertfa aceasta ni-o impunem voluntar, ea se va susține cu toată ușurința căci ea este incomparabil mai mică decât cea făcută de proletariatul manual. Materialul nostru documentar îl vom păstra, într'o arhivă și bibliotecă a mișcării pentru a fi la îndemână de câteori cineva vrea să atace problemele ce ni le punem. Tindem ca societatea noastră să fie viabilă, să o scutim de prea multe formalități. Ardoarea noastră de muncă va putea să păstreze în societate o prospețime necurmată și un avânt neîncetat. Nu dăm alt scop întreprinderii noastre de cât lămurirea cărturărească. Date fiind împrejurările specifice ale Ardealului avem simțul de datorie să facem ca această lămurire să se întindă asupra unui cerc cât mai întins de cărturari și

de aceea cădem de acord ca biblioteca noastră să poată apărea și în limba maghiară și germană. Prin limba germană va putea lua cunoștință de țara noastră și streinătatea, dacă mijloacele materiale ne vor permite evident că nu vom ezita a da și o ediție franceză, cel puțin a operelor de mai multă importanță. Dar pentru a putea înlătura orice rezervă și a deschide ușile tuturor aceluia cari vor să ia loc lângă noi, animați de bună credință și de dorința de a colabora, mai precizăm că discuțiile noastre au complectă libertate de expresiune. Cu cât mai întinsă va fi raza de repercurșiune a frământărilor și idealurilor noastre, cu atât vom simți mai multă satisfacție. Într'o vreme când patima politică este aprinsă în țara noastră, credem că numai bucura se poate oricine că există o societate ca a noastră, care în mod evident nete-

zește asperitățile personale, înlătură prejudecățile și deschide posibilitățile de conciliere și activitate rodnică.

Suntem un teren neutru și ne dăm toată silința să lăsăm liberă expresie oricărei idei, oricărei concepții din orice parte ar veni, chiar din taberele opuse ale teologilor sau socialistilor. Ne dăm seama că numai o asemenea manieră de a permite luminarea unei probleme din părți cât mai diferite apropie pe oameni, sporește încrederea reciprocă și înnulțește respectul față de idei. Plecăm din nou la drum cu aceste devize prilejuite de experiențele anului trecut: nu avem nimic de ascuns, ci totul de mărturisit. Privim cu încredere pe ori cine se apropie de noi așteptând să ni se răspundă cu aceeași încredere.

Ion Clopoțel

O scurtă demonstrație

Un pesimism destul de pronunțat se observă în rândurile intelectualilor, de câteori e vorba de înființarea unei organizații cu caracter pur idealist. Neputința de a împărtăși pe membri cu nici un favor material, face pe mulți să privească în culori negre, orice străduință de acest fel. Poate că și epoca noastră de exagerat materialism influențează în mod nefericit asupra lor, poate și inerția spirituală în care ne sbatem. Lucru cert e, că nu poți emana o idee de felul acesta, fără să nu te lovești de intranșigența acestui pesimism. Și nu putem tăgădui adevărul, că rănilor societății de astăzi nu se pot vindeca, decât printr'o formidabilă și ordonată 'uptă idealistă, dusă pe toate terenurile de activitate socială.

Conștienți de acest adevăr, un mănușiu de publiciști și intelectuali de seamă, care dau o vădită atenție problemelor sociale și economice prin revista „Societatea de Măine“, s'au hotărât să pună bazele unei organizații, al cărui scop este: cercetarea stărilor și fenomenelor sociale și economice, — de care sunt legate viața popoarelor conlocuitoare în granițele țării noastre, — cu ajutorul anchetelor întreprinse de către membrii organizației la fața locului, precum și publicarea materialului studiat, într'o bibliotecă.

În definitiv, vrem creiarea unei iecoaane vii și adevărate asupra tuturor stărilor de lucruri din propria noastră țară, în domeniul culturii, igienei, școlii, pauperismului, alcoolismului, muncii, etc, pe care nu le cunoaștem pentru că nu avem de unde.

Considerăm lueru de mare importanță cunoașterea vieții locuitorilor dintr'o

anumită regiune, în ce privește mijloacele lor de trai, mentalitatea lor, putința de a-și câștiga existența, etc. Prin studii minuțioase și reale, se pot observa rănilor sociale de care suferă aceste comuniuni, răni ce trebuie arătate celor ce au datoria de a le vindeca. Cooperarea publiciștilor și intelectualilor prin munca și competența membrilor ce o compun, desigur că va apărea conducătorilor politici ca o nouă și necesară autoritate morală, iar studiile sale să facă obiectul de cercetare serioasă a celor ce vor binele acestei țări.

Nu comitem o greșală, când afirmăm că de multe ori autoritățile nu pot și nu sunt în stare să afile relele de care suferă poporul, mai ales la sate. Autoritățile de aici — paralel cu gradul de cultură —, sunt departe de a înțelege nevoile adânc săpate în sufletul poporului.

Și câte nu se pot observa în viața noastră socială!

Țăranii se revoltă, muncitorii fac greve, alcoolismul roade temelii societății productive, tuberculoza și sifilisul își profilează spectrul în regiunile unde pauperismul născut dintr'o exploatare nemiloasă, domnește de secole. Și toate aceste rele își au rădăcinile lor adânc înfipte în trupul vieții sociale, cari nu pot fi smulse cu ajutorul conferințelor platonice, — de care cei în suferință zâmbesc, — sau cu comiciării de teatru, care nu au decât influența, de a distra o clipă poporul suferind.

Ca să cunoaștem lupta vieții, în canalul căreia se topește energiile umane, să ne oprim o clipă printre muncitorii dela carierele de piatră din Dobrogea, printre cei ce muncesc în pădurile Ma-

Activitatea Fundației Culturale Principele Carol

ramureșului, în minele de aur, de cărbuni, de sare, de fier; să privim robii din porturile dumărene, să colindăm Basarabia și să vedem cerșetorii ce muncesc la „masloboinițele“ de ulei, și scoborând bărăganul Ialomiței, să vedem țărani cum împing de coarnele plugului și mănâncă turtă făcută din mămligă și un fir de praz.

Dar să nu rătăcim prea departe. Să facem o anchetă reală în Cluj. Să ne aruncăm privirile din parcul orașului pe coasta Felecarului. — această floare a mizeriei, pe care Clujul o poartă cu demnitate la butonieră — și vom înțelege mai mult decât dorim. Să călcăm periferiile, să ne scoborâm în subsoluri unde tuberculoza rânjește, să intrăm în birourile luxoase ale băncilor și ale autorităților, să colindăm cărciumile, casele de prostituție și să descoperim cu ochiu de argus monumentul mizeriei, înfipt triumfător în inima civilizației noastre strălucitoare.

Acțiunea noastră are aerul de a fi revoluționară! Da! lasă să pară. Credem mai nimerit să descoperim noi la început în gunoiul mizeriei germoenul revoluției, să-l denunțăm și să se ia măsuri de stăpînire a lui, decât să constatăm la urmă cauzele neliniștilor sociale.

Dacă în 1907 ar fi existat o asemenea organizație pentru cercetări sociale în vechiul regat, care să constate roadele nefaste ale legii învoelilor agricole, de bună seamă că poporul românesc ar fi fost scutit de nenorocita și dureroasă jertfă a 11.000 de țărani împușcați.

*

De importanța acestei asociații, e inutilă o demonstrație mai vastă. Ea trebuie să vibreze în sufletul fiecărui publicist și intelectual adevărat, fără deosebire de naționalitate. Ridicându-ne deasupra ipocriziei ce ne desparte, trebuie să conducerăm sincer la această măreață operă umană, care este cunoașterea vieții semenului nostru și înfruptarea ei în bine și frumos.

Să nu ne dăm de-oparte că această organizație nu ne răsplătește cu nimic materialicește munca. Acei cari au cultul științei și al binelui omenirii și-au jertfit viața bucură și că pot face bine, deslănțuindu-se de egoismul atavice ce ne robește.

Și nu să facem binele — ce se desprinde clar din scopul amintit —, chiar cu jertfa puținului bun material ce-l avem, și în sufletul nostru să crească mândria acestui bine făcut.

Ion Mehedințeanu

Mult așteptata Dare de seamă despre activitatea Fundației Culturale Principele Carol a apărut. Ea cuprinde tot ceea ce a făcut această minunată instituție de cultură populară în primii patru ani ai activității sale: 1922—1925.

Ca tot ce face această instituție, Darea sa de seamă este stăpânită de la prima până la ultima pagină de aceeași iubire, de aceeași credință, de același ideal cu care a fost întemeiată.

Fundația este și astăzi stăpânită de același avânt jertfitor, de același gust de frumos și de înalt, de aceeași grijă de amănunt și de desăvârșire, de aceeași iubire de popor, și credință în puterea culturii.

Colaboratorii devotați ai Principelui Carol, cu sufletul plin de El, deși atât de departe de dânsul, luptă cu îndârjire și cu credință la menținerea suflului inițial, la menținerea sfînteniei unui locaș, unde acel care l'a ridicat și i-a dat viața, e așteptat neîncetat. În turnul unei cetăți de piatră, cu pieptul înaintat îndrăzneț în mare și de care se sparg valuri negre și mănioase ce rod cu îndârjire temelii, mâini pioase, mâini credincioase înțrețin necurmat aprinsă candela, ce va servi de călăuză stăpânului și apărătorului depărtat.

În prima pagină e așternută istoria ideii Fundației, justificarea ei, și cum a câștigat-o și a știut să o realizeze Principele Carol.

De oparte, pe temeiul că cultura necesară ridicării, poporului poate veni dela oricine și de alta, din răsunetul ce au avut durerile și trebuințele celor mulți în inima Principelui Carol a luat naștere Fundația ce-i poartă numele.

„Mijlocul de a fi cât mai folositor poporului i s'a înfățișat Principelui limpede ca lumina: cultura și numai cultura“.

Hotărîrea Principelui de a pași pe drumul unei sincere și fățișe acțiuni culturale în această țară, a avut loc după o adâncă chibzuire, după o serioasă cântărire a împrejurărilor sociale de după războiu, și mai ales după privirea cu iubire puternică de neam și țară, a viitorului și înălțării poporului nostru. Acțiunea nu era ușoară, nu cerea numai entuziasm și inițiativă, ci și convingere adâncă și stăruință. Și Principele Carol le-a avut îndeajuns, sufletul său mare și bogat a putut aduce în acțiunea Sa tot ceea ce era necesar pentru răușita și înflorirea acestei Instituții de mare însemnătate socială.

Dela început Fundația a fost pornită de Principe. Statutul și legea El le-a redactat. Planul de organizare El l-a schițat. Primele realizări, fără niciun sprijin din afară, Lui se datoresc. Avântul și mersul ascendent al acestei Instituții, din îndemnul și propulsia Lui purced.

Creator, organizator, animator: aceasta a fost Principele Carol pentru Fundația sa.

Din ceea ce a făcut El pentru aceasta Fundație se văd excepționalele sale calități de conducător de oameni, de organizator, de legiuitor, de principe.

Din ceea ce a făcut El pentru cultura poporului nostru se vede imensa sa iubire de neam și țară, cunoașterea deplină a sufletului și nevoilor poporului, devotamentul său nemărginit pentru viața, propășirea și înălțarea neamului nostru.

Astăzi e departe, însă sufletul nostru recunoscător este lângă El.

*

Fundația Culturală „Principele Carol“ a ajuns aproape ceea ce voia creatorul ei să devie: „un centru superior nervos în inima unui întreg țeșut cultural.“ Nu este domeniu de cultură unde să nu fi activat, nu este acțiune în care să fi încercat ceva și să nu fi răușit. Fundația e un organism viu, activ și generator de energie.

Organizarea ei actuală este următoarea:

O direcție generală având ca atribuțiuni: Organizarea și conducerea generală; întocmirea și urmărirea realizării planului general de lucru; corespondența cu membrii corespondenți români și streini ai Fundației; controlul activității Fundației, aprobarea și semnarea actelor cari angajează instituția; acordarea de burse și ajutoare; încredințarea de misiuni inspectorilor, redactorilor, misionarilor și conferențiarilor Fundației, și patru Direcțiuni speciale, și anume:

Direcția I: „Administrația“ care are ca atribuțiuni ținerea Registraturei, Arhivei și Contabilității generale, precum și administrarea întreprinderilor: a) economie: Imprimeria, Bazarul de rechizite școlare și de birou, Depozitele de cărți (fixe și ambulante), Fabricile și atelierele, Laboratoriul cinematografic; b) culturale: Teatru Cinematografic (spectacole), Serbări cu plată, Sezători, conferințe, cursuri și concerte cu plată; și hunurilor: case, câmine, Pavilioane, Terenuri etc.;

Direcția II „Cultura generală. Infor-

mații și propagandă care cuprinde:

1. Serviciul culturii generale: A. Bibliotecă. Organizare și Direcția; B. Spectacole culturale; C. Publicații (cărți, periodice);

2. Serviciul artistic, cu: Institutul de studii și educație artistică, muzeul etnografic al Ardealului, Muzele regionale și sătești, Expoziții, Vizite la monumente istorice și artistice în țară și în străinătate, organizații corale și orchestrale;

3. Serviciul de informații și propagandă care dă informații cu privire la mișcarea socială culturală din toate țările și asupra vieții sociale, economice și culturale din România, și care face legături cu birourile de presă, agențiile telegrafice, instituții și personalități culturale. Acest serviciu procură note și articole de informație, și propagandă din țară și străinătate, publică broșuri, foi de propagandă și tot felul de imprimare, fotografii sau filme pentru propaganda culturală. Tot acestui serviciu îi incumbă primirea personalităților și societăților culturale străine și călăuzilor lor în țară;

Direcția III „Cultura populară“ care are ca servicii: Serviciul căminelor — Bibliotecă, muzeu, Farmacia, Terenuri de experiență, Ateliere, Câmpuri de sport...; Serviciul publicațiilor — Revista „Albina“, Cărți pentru popor, Bulletinul căminelor culturale, Intocmirea bibliotecilor culturale; Serviciu de cărți, cataloage și instrucții pentru depozitele din țară; Serviciul propagandei — Misiuni culturale, Conferințe cu învățătorii, preoții, studenții normaliști și seminariști, conferințe și comunicări în congrese, adunări, etc., note și articole pentru periodice și jurnale; Serviciul asistenței generale pentru membrii căminelor culturale — Instrucții, sfaturi, intervenții;

Direcția IV „Cercetășia“ având ca atribuțiuni: organizarea cohortelor, activitatea marelui Legiuni, publicații corespondență cu organizațiile similare și biroul internațional din Londra.

Am descris pe larg planul de organizare al Fundației culturale „Principele Carol“ pentru a se vedea cum a privit întemeietorul acestei instituții ansamblul problemei culturale.

*

Realizările sunt multe și deosebit de prețioase.

Cultura poporului a fost prima preocupare a Fundației. Înainte încă de orice organizare, Principele Carol a trimis la țară cartea aducătoare de lumină. Prin Băncile populare s'au distribuit mii de volume fără nime dornice de cultură. Fundația Principele Carol însă nu a rămas numai la distri-

buirea cărții, mizeria condițiilor fizice și sufletești în care a găsit poporul a silit-o să privească problema mai larg. Școala și cartea nu sunt îndestulătoare; poporul, pentru ridicarea culturii sale, pentru ridicarea sa, are trebuință de viață culturală. Școala și biserica, singurele focare de lumină în sat, au nevoie să fie legate cu viața, tradițiile și obiceiurile din care e împletită viața poporului nostru trebuie legate cu civilizația, individul prins în nevoile vieții sale zilnice trebuie descațușat din preocupările egoiste și legat cu interesele mari comune ale neamului, însuși satul trebuie ridicat ca entitate morală și pus în fața Statului, mai mult, viața socială, și a păturilor cele mai umile, trebuie să fie stăpânită de sentimente înalte, fără de care nu este posibilă nici cultură, nici civilizație, e vorba de sentimentul umanității, a idealismului, al iubirii de adevăr. Pentru ajungerea acestui scop Fundația a ridicat în inima satelor „cămine culturale“.

„Ce nu poate face școala, ce n'a ținut să facă biserica și ce nu știe să facă administrația, va izbuti să realizeze **căminul** ca forță vie a unei conștiințe culturale a satelor.

„Aici, în casa hărăzită luminii, se vor înfrăți silințele de bună gospodărie și înfrumusețarea a comunii, cu grija pentru sănătatea trupului și luminarea minții, vestea dela orașe și țări îndepărtate cu viața stingheră a satului; de aici pornește cartea aleasă și ziarul ales, medicamentul și sfatul, conferința instructivă, ca și serbarea pentru șezătoarea satului.

„Tinta de-apururi va fi: Totul pornit din sufletul răscolită și trezit pentru cultură al satului. Fără această conștiință totul va fi înșelare. Cum a și fost“.

Fundația culturală „Principele Carol“ a publicat o broșură intitulată „Căminul cultural“, care să servească de îndreptar conducătorilor culturii la sate. Această broșură este frumos scrisă de către d. Gh. D. Mugur, directorul general al Fundației, cu ajutorul d-lor Nichifor Crainic și Dr. V. Voiculescu.

În această broșură se găsesc toate îndrumările pentru organizarea unui cămin Învățătorii, preoții, cărturarii în legătură cu satele și care doresc să se puie în slujba luminării satelor o pot cere. Până acum s'au întemeiat aproape 500 cămine la sate. Mișcarea însă e la început, e mult încă de făcut pe acest drum. Sunt încă mii de sate care trebuie să cuprindă în sânul lor un cămin cultural. Putință este, Fundația e gata să ajute pe toți acei ce

vor să se puie în slujba culturii neamului, rămâne numai elementele jertfitoare de sine, care să se ofere pentru această grea și frumoasă faptă.

Un Cămin cultural cuprinde: o bibliotecă, întemeiată și ajutată fără încetare de Fundație; un mic muzeu sătesc care să cuprindă lucruri care să oglindească viața satului și mediul natural în care e împlântat; un depozit de vânzare sau de mijlocire pentru cumpărare de cărți reviste ziare, icoane, rechizite școlare, materiale necesare industriei casnice, semințe, pomi aleși, mașini și unelte agricole, diverse lucruri de gospodărie casnică; o casă de ajutor medical, cu medic și medicamente; un biuro de asistență generală unde fiecare să poată găsi un sfat, o îndrumare, un ajutor; o sală de serbări, șezători, conferințe.

Căminul își îndeplinește menirea pe deosebite căi. Adunarea, sfatul membrilor este de mare folos pentru dezvoltarea simțului social și pentru împărțirea între toți, cel puțin între cât mai mulți ale sarcinilor multiple ce le impune Căminul. Lucrările de monografii, sau ridicările de anchete sunt iarăși de mare folos și trebuință pentru cunoașterea locurilor. Nu este îndreptare, nu se poate găsi măsură de îndreptare dacă nu se cunoaște răul, nu se cunoaște lipsa. Șezătorile pe care le organizează căminul sunt mijloace minunate pentru înlesnirea apropierei între oameni, pentru educarea lor, pentru zmulgerea lor dela vicii și petreceri stricătoare sănătății și moralității. La șezători se poate afla tot ceea ce nou în lume și în țară, se poate căpăta bune îndemnuri de viață, se poate învăța sau auzi cântece înălțătoare, se poate privi desfășurarea unui film cinematografic. Tot astfel serbările comemorative, reprezentațiile teatrale, expozițiile sunt de mare folos pentru ridicarea culturală a poporului

Și deosebit de acestea câte nu se pot face și nu se fac în jurul unui cămin, care toate ajută la luminarea și ridicarea poporului. Să cităm câteva: strângerea de material folkloristic (plastic și sufletesc); alcătuirea monografiei satului; organizarea de excursii; înființare de școale pentru adulți neștiutori de carte; plantare de pomi și de flori; ajutorarea cultivatorilor de albi și gândaci de mătase; supravegherea nealterării gustului artistic din industria casnică; îndemnul pentru practica industriei casnice; cultivarea simțului de tovarășie și sprijinirea tovarășilor; organizare de infirmerii, cantine școlare; combaterea boalelor sociale (alcoolism, sifilis, tuberculoză, pelagră, paludism); sfătuire pentru a-

bararea contra bolilor molipsitoare; curățirea și înfrumusețarea satului; îngrijirea drumurilor; îngrijirea grădinierei bisericii, școlii și cimitirului; și așa mai departe.

*

Pentru ca această casă a luminei să dea roade, trebuie să fie în veșnică activitate. În acest scop Fundația a înființat „misiuni culturale“, alcătuite din oameni inimoși și luminați care duc cuvântul ales, îndemnul bun, predica înălțătoare la sate, sau chiar orașe, în scopul de a ajuta și întări sufletește pe acei cari se devotează în localitate pentru conducerea căminului și luminarea poporului. Aceste misiuni însă nu pot fi înmulțite la nesfârșit și nici misionarii nu pot fi folosiți fără limită. Nădejdea conducătorilor fundației este în membrii devotați, din loc, în special în învățătorii satelor, adevărații purtători de steag ai culturii neamului.

Altă dată poate nu era nevoie, dispoziția de muncă pentru luminarea poporului a învățătorilor era deosebit de mare, și nici unul nu-și precupețea munca și timpul pentru a face cât mai mult bine în școală și în afară de școală. Astăzi conducătorul Fundației culturale „Principele Carol“, d. Gh. D. Mugur a simțit trebuința să se adreseze învățătorilor și să-i trezească la datorie. Într-o serie de scrisori de o frumusețe clasică, atât ca formă, cât și ca profunzime, scrisori publicate într-o broșură sub titlul „Laboremus“, d. Gh. D. Mugur face o repetată și caldă chemare învățătorimei de a se pune în slujba ridicării culturale a țărâniei.

De la prima frază și până la ultima subiectul e privit cu căldură. Credința în iubirea creștinească de oameni stăpânește totul. Cetirea lor lasă în sufletul orcu un balsam de ușurare, liniște și de fericire. Pentru d. Gh. D. Mugur, în această ridicare a maselor, nu e nimic revoluționar, nimic frământat, e o liniște și pace patriarhală care îmbină în chip fericit luminarea minții, înălțarea sufletului și dorul de muncă.

Pentru ridicarea poporului sunt două pârghii, în strânsă legătură una cu alta: educația prin școală și munca socială. Amândouă deopotrivă trebuia urmărite și folosite. Învățătorul nu trebuie să rămâie numai în școală, pentru ținta pe care o urmărim este de absolută trebuință activitatea extrașcolară a învățătorilor și aceea extrabisericască a preoților. Trebuie să ne întoarcem la buna tradiție din trecut și să punem temei pentru ridicarea poporului tot în idealismul, dezinteresa-

rea și hărnicia învățătorimei. Influența dascălului în școală nu este îndestulătoare, ea trebuie să iasă dintre zidurile școlii și să-și întindă binefacerile sale în adâncul poporului. Educația cetățenească necesară vieții noastre, astăzi mai mult ca oricând, trebuie să întregască educația primită în școală.

Poporul nostru astăzi e într-o cumplită mizerie fizică și morală. Ne-am bătut joc de virilitatea și calitățile neprețuite ale neamului nostru. Femeia este ruinată în munca grea a câmpului. Gospodăriile sunt ruinate. Sunt ruinate și credința și sufletul poporului nostru. Este momentul să intervenim cu judecată serioasă pentru îndreptarea acestor stări. Trebuie să avem deplină credință în isbândă, trebuie să avem credință că prin muncă și tăcere, entuziasm creator și credința neclintită se isbândește. Trebuie să renaștem, să trezim munca socială de altă dată a învățătorimei. Și-lucru nu e cu neputință. La potolirea avântului învățătorimei au contribuit cauze precise și bine cunoscute: neîncurajarea, lipsa bunului îndemn, pediciile autorităților, politica rău înțeleasă, părăsirea satelor de elementele cu carte, neîndestulătoarea salarizare a învățătorilor. Înlăturarea acestor pedici, și chemarea învățătorimei la menirea ei de apostolat, ne va da puțința ridicării morale și culturale a maselor.

La țară mizeria e cumplită. Pustiitatea și ruina ne pun în ipostaza de creatori. „Niciodată în trecutul de suferință al țării noastre n'a fost vreme mai prielnică pentru gloria muncii ca acum“, zice d. Gh. D. Mugur. Niciodată n'a fost mai mare nevoie de iubire de oameni, de muncă devotată, dezinteresată și ordonată ca acum. Și în satele noastre întunecate și răzlețe nimeni nu le poate face mai bine decât învățătorimea. „În fața lui stau astăzi două ruine: școala și satul“. Iubirea de aproape, credința creștinească și jertfa de sine care se cer învățătorimei în marea ei misiune, vor fi isbăvitoare. Învățătorul trebuie să iasă din casa sa, din visurile și necazurile sale și să caute în țaran omul. El trebuie să cunoască întâi bine sufletul țărâniei și apoi să caute să-l îndrepte pe calea cea bună. „Atunci numai, după ce răbdător a cunoscut toate, atunci numai va găsi cuvântul și plida, învățătura spontană care subjugă și înalță — povestea, parabola, predica, fericirile“.

Idealul învățătorului, pentru cei ce trăesc în jurul său „trebuie să fie acela care a frământat în totdeauna sufletul nobil, și generos al omenirii ac-

tive: o muncă neconținută, adâncă, tăcută; viață casnică curată; adevăr și iubire înăuntru; judecată dreaptă; moravuri simple și în patriarhală pace a căminului un ceas de seară pentru carte“.

Învățătorii trebuie să fie, prin viața lor, pilda vie a țărâniei.

Și astfel, în patrusprezece admirabile scrisori adresate învățătorimei, d. Gh. D. Mugur chiamă mișcător, imperios pe luminătorii satelor, la apostolat. Dar asupra acestor frumoase îndemnuri vom reveni altă dată.

Fundația însă nu s'a oprit numai la acest mijloc. Nu e de ajuns, de sigur, ca învățătorii să fie convinși de această a lor înaltă misiune, trebuie să știe și cum să și-o îndeplinească. Și Fundația a știut să umple acest gol. În repețite rânduri a luat contact cu învățătorimea, la congrese, sau la cursuri de vară, și acolo îndemnul a fost complectat prin instrucțiile necesare învățătorilor pentru îndeplinirea îndatoririlor lor misionare. „Insuși Principele Carol a venit în adunarea acestor oameni ai școlii, la cursurile de vară dela Sf. Gheorghe, vorbindu-le răspicat despre datoria pe care o au de a răspândi cultura în straturile de jos ale poporului printre oameni“.

Mai mult încă, Fundația a găsit că învățătorii ei vor fi mai cu folos date normaliştilor și normalistelor, chiar în școală. În acest an Fundația a organizat în 4 școli normale cursuri, pentru deprinderea viitorilor învățători cu îndatoririle lor extrașcolare. Cursurile au cuprins:

Motivarea Căminului cultural.

Anchetele sociale care pregătesc acțiunea în Cămin.

Biblioteca și trezirea gustului de citire în mase. Ce trebuie să se facă pentru răspândirea cărților;

Muzeul satului;

Șezătorile: cum se face, cum se lucrează, cum se cuvântează, cum se face presa în șezători, cum se organizează teatrul, jocurile;

Cum se lucrează în Biroul de asistență al Căminului;

Ce trebuie să se facă pentru înfrumusețarea satului.

Pentru cursuri de vară, Fundația a mers mai departe. Ea zidește în Mangalia pe malul mării un așezământ, în care va adăposti în lunile de vacanță 100 normalişti și 100 normaliste. Acești copii pe lângă aerul binefăcător al mării, vor primi și cunoștințele practice de activitate misionară, aplicând cele învățate chiar în viața Mangaliei. Acel așezământ va adăposti și Căminul cultural din acel oraș, și va fi dotat cu o sală de spectacole, cu o

biblioteca, un depozit de cărți, un muzeu arheologic și natural, o farmacie, și un biou de asistență.

Am stăruit în deosebi asupra activității Fundației Culturale Principele Carol în ce privește cultura populară. Cu alt prilej vom arăta ce imense servicii a adus această Instituție culturalei românești în general.

Oprindu-ne aici nu putem să nu ne întoarcem o clipă privirea asupra imensei opere înfăptuite, și să nu trimitem gândul nostru de iubire și recunoștință către Acel care, din bogăția sufletului său, din credința sa, din nemărginita sa bunătate și iubire creștinească, a lăsat în urma sa atâta speranță de mai bine, atâta dor de cul-

tură și de înălțare sufletească, atâta încredere în viitorul nostru.

În haosul și întunericul vieții noastre publice fapta Principei Carol lucește ca o stea polară.

Prin ea, El ne călăuzește de fapt și astăzi.

Drumul tras maestos de Dânsul este drumul care ne duce la mântuire, toți pășim cu încredere pe acest drum și El e în fruntea noastră.

Corbii negri nu ne vor întuneca drumul, lumina vine prea de sus și e prea puternică, iar credința în steaua noastră ne este neclintită.

De altfel nici nu mai avem o altă speranță pentru izbăvirea neamului și țării noastre.

N. Ghiulea

În căutarea armoniei

2. Cărtea antiteselor

Soarta vieții omenеști e să se sbată între antitese.

Ne mișcăm între poli eteronomi. Ne pune în mișcare parte iubirea, parte ura; parte simpatia, parte antipatia. Ne facem când mașină, când mecanic. Devenim une-ori ciocan, mai de multe-ori nicovală. Ne avântăm une-ori la cer. Mai de multe-ori ne rostogolim pe pământ. Dorim răul și ne pomenim în iad. Săltăm între bine și rău. Vorbim de spiritualism și idealism, dar ne bălăbănim în materialism și sensualism. Sărim din foc în apă și din apă în foc. Fugim dela răceală la căldură și dela căldură la răceală, ca boierii, cari vara o tulesc din nădușeala palatelor la răcoarea băilor, iar iarna o iau razna prin țările calde. Dar nu odată, ferindu-ne de nădușeala orașelor noastre dăm de frigurile malarice.

Sburdăm dela întunec la lumină, dar mai cu plăcere dela lumină la întunec.

Ni-se clatină credința în teoria evoluției, care pune pe om în fruntea vietăților organice de pe pământ. Este oare specia omenescă o specie superioară? Virtuțile ce le posedă, derivă din infirmitatea omului. Se îmbracă, își confecționează haine, croiește moda, fiindcă e pipernicit trupește. Fără de îmbrăcăminte s'ar prăpădi. Ori cel puțin s'ar sălbătici.

Construiește case, sate și orașe, fiindcă fără de adăpost nu ar putea exista.

Invențiile, ce le face, le aplică spre omor, spoliare și distrugere. Invențiile cele mai pacifice: tren, telegraf, telefon, radiotelegrafie, chimie, bacteriologie, etc, nu se deturneză toate în serviciul războiului? Cu lumina și mijloacele bacteriologice se combat boalele contagioase pentru a se salva „combatanții”.

S'a inventat banul, ca mijloc de

schimb în circulația bunurilor economice, și s'a otrăvit cu el lumea. Altfel nu i-ar fi eșit atâtea vorbe, până și în înțelepciunea poporului:

Banul e ochiul dracului.

Banul îți câștigă prieteni.

Banul face omenia, banul face rușinea.

Banul te bagă la rău, banul te scoate.

Banul te duce, banul te aduce.

Banul e ciocoiu de uși multe.

Banul și pe nărod îl face iubit.

Banul este cheia, cu care se deschide orice ușe.

Toți se plâng de bani, dar de minte nimeni.

Banii drepti îi ia dracul pe jumătate iar pe cei strâmbi îi ia cu stăpân cu tot.

Pentru bani își vinde sufletul.

Scumpul mi e domn peste banii săi, ci banii domnesc peste el.

Cu bani și ochi negri găsești.

Omul fără bani e ca pasărea fără aripi, când dă să zboare, cade jos și moare.

Omul face banii și banii pe om.

Cu bani cumperi și brânză de iepure.

Cu bani găsești și lapte de pasăre.

Răsboiul a cam sguđuit credința în atotputenția banului și devaluțiile de acuma ar trebui să o spulbere definitiv. Dar despre asta vom vorbi în cartea următoare.

Mulți încep cu nimic și ajung la mult. Alții încep cu mult și ajung la nimic.

Predicăm apă și bem vin, cum se practică acuma, pe o soară foarte întinsă, în Statele-Unite cu prohibiția lor. Muritorii de rând, dacă nu se mulțumesc numai cu apă, sunt amenințați cu toată rigoarea legii. Dar milionarii, în apartamentele cluburilor lor, se îmbată până cad sub mese și pentru bacșișuri

de 10 dolari severii polițiști jură că n'au văzut, ce au văzut...

În „Belgia orientului” avem stări mai progresiste. Ingreunăm cu taxe aspre țuica proletarului, dar lăsăm aproape neatinsă șampania banchetofașilor.

Avem în țară Uzinele Reșița, cari de vr'o doi ani s'au instalat așa fel ca tot la cinci zile să poată da gata o locomotivă de tren accelerat. Ceeace însemnează că conducerea căilor noastre ferate își comandază locomotivele tot în străinătate.

Cu mare gălăgie am amintit încă din vară și ne-am apucat de transportul de grâu, uitând că pentru așa ceva ne trebuie vagoane și locomotive. S'a afișat că până la finea lui Septembrie vor fi reparate 7000 de vagoane. Acuma suntem la finea lui Octombrie și abia s'au reparat 1500. Până se va repara și restul se vor strica alte mii de vehicule, căci de când, cu urcarea tarifelor c. f. r. crește și numărul ciocnirilor, deraierilor. Par-că nu e zi fără accidente.

Răscolim pe bieții țărani, ca să-i „colonizăm” pe moșii grofești. Apoi îi ținem cu săptămânile prin cele gări, în așteptarea vagoanelor, cum a fost cazul la Iliu-Murășană.

Dar câte antiteze abstracte nu auzim zilnic.

Omul a învățat a vorbi, dar nu ca să-și exprime sincer, ci ca să-și ascundă cugetările. Dă pe sfiosul și vamează senzațiile. E foarte mândru că are ceva știință, dar tocmai aceasta ar trebui să-l smerească. Nu află răspuns la problemele cele mai cardinale ale morții și vieții. Vine în lume slab și pipernicit. Crește, se desvoaltă între mii de pericole. Pe urmă dispăre din lume, tot înfirm și pipernicit, fără să se fi putut lămuri asupra enigmelor existenței. Poate exista ființă mai nefericită decât omul?

În toate cugetările este ceva adevăr, cu condiția să nu fie unilaterale și exclusiviste.

Sunt epoce, în cari patimile omenеști se domolesc. Omul cugetă mai calm. Atunci reiese că antitesele se pot aduce în echilibru, se pot armoniza, dupăcum se exprimă Spiritul în tragedia lui Faust:

În valuri de viață, 'n vârtej de făptuiri,
În sus și'n jos m'avânt,
Încoace 'n colo țes!

Din leagăn și mormânt

Torc fire pe ales,

Din mări nesfârșite,

Din vieți netihnite,

La-al vremii răsboiu sgomotos

pregătesc

Veșmântul cel viu și dumnezeesc.

Gavril Todica

Credința strămoșească și cultura națională în Basarabia

II.

În articolul precedent vorbeam de credința strămoșească în Basarabia și arătam că înființarea facultății de teologie în Chișinău n'ar putea decât să potențeze această credință. Dela data de când am scris acel articol și până azi, acum în urmă s'au produs o mulțime de discuții în presă și între autoritățile în drept a-și spune cuvântul în această importantă chestiune. Argumente nouă nu s'au produs, dar discuția a ajuns în domeniul pur juridic, punându-se întrebarea: Cine are dreptul să hotărască localitatea unde trebuie să funcționeze noua facultate? Din acest punct de vedere chestiunea s'a clarificat în sensul, că Sf. Sinod poate să-și exprime un deziderat, iar guvernul are de fapt dreptul să hotărască în mod definitiv asupra locului unde să fie sediul facultății.

Și fiindcă cel mai principal argument adus în această discuțiune în favoarea Iașilor era, că vechea capitală a Moldovei e un centru de veche cultură națională e bine să privim chestiunea și din acest punct de vedere.

Dacă s'ar fi înființat la Chișinău o facultate de teologie de tot îndemnată și cu profesori recunoscuți un rândurile preoției basarabene, teama că s'ar fi putut perpetua spiritul bisericii rusești la tineretul, care ar fi urmat studiile la acea facultate, ar fi putut să fie, într'o măsură oarecare, îndreptățită. Dar faptul, că aceea facultate e numai detașată dela universitatea din Iași, cu care își păstrează legătura organică, face ca între profesorii acestei universități să se nască o emulare cum nu se întâlnește decât la persoanele pătrunse de credința că fac un adevărat apostolat cu munca lor de propagandă și de învățatură.

Dacă adversarii Chișinăului admit premise că mediul de-acolo n'ar fi favorabil unei dezvoltări religioase în sens național românesc, pentru ce nu s'ar admite și cealaltă premisă, că profesorii dela alte universități, și îndeosebi cei dela Iași, n'ar privi detașarea lor la Chișinău ca o adevărată misiune de apostolat național, ceea ce le-ar da putere și tărie să-și exercite profesiunea lor cu alt efect decât cel obținut în obișnuita lor practică profesională. Basarabia e, din toate punctele de vedere, un ogor întelenit, în care trebuie să băgăm adânc plugul ca să-l facem productiv. Pământul însă e bun și va fi îmbelșugat în roade, orice s'ar sămăna în el. Dar datoria noastră e ca să aruncăm sămânța bună în brazdele

lui, ceea ce nu s'a prea făcut până acum.

Despre o cultură națională în Basarabia nu putem vorbi în sens științific sau literar, dar putem vorbi despre un fond sufletesc național. Acesta se găsește în toate manifestările de care e capabil intelectul omului simplu dela țară: limbă, obiceiuri, credință și poezie populară. Acestea n'au suferit sub dominațiunea rusască nici o influință, care să le altereze forma originală.

Politica muscălească de-a ținea poporul român în întuneric și neștiință a avut, din întâmplare și spre norocirea noastră, un efect bun, căci a păstrat fondul sufletesc în starea rudimentară dar curată cum era pe timpul încorporării Basarabiei la Rusia. În astfel de împrejurări se poate broda pe acest fond sufletesc cea mai curată cultură națională. Pentru aceasta trebuie să mergi însă cu lumânarea aprinsă acolo unde-i întunericul, căci nu se poate împrăștiata întunecimea din depărtare.

Iată pentru ce credem că așezând facultatea de teologie la Chișinău vom avea în același timp și o lampă a culturii naționale, care, în toată modestia ei, va da mai multă lumină pentru împrăștiarea întunericului decât lampa mai pompoasă dela Iași.

Exemplul dat de soc. culturală „Astra“, care s'a dus „la fața locului“ ca să facă propagandă culturală printre frații basarabeni, trebuie să fie convingător. Cine ar fi crezut, că o propagandă bine susținută, făcută prin ziarul „România Nouă“, ar putea da roadele ce le vedem la concursul literar publicat anume pentru scriitorii basarabeni?

La acest concurs au intrat aproape patruzeci de lucrări, poezie și proză, care în majoritatea lor, dacă nu în total, au fost scrise din îndemnul acestui concurs.

Multe din aceste lucrări se ridică peste măsura de mijloc a capacității de realizare și am putea indica câteva din ele foarte bune, dar nu vrem să prejudiciăm rezultatul plebiscitului, la care a apelat ziarul chemând cititorii săi să judece singuri asupra valorii lucrărilor. Forma, dar mai cu seamă fondul acestor lucrări, denotă, că și Basarabia a trecut pragul peste care să intră în templul culturii naționale.

Relevăm aici îndeosebi faptul, că nu se resimte aproape de loc influența scriitorilor ruși, care a distrus în parte opera lui Al. Vlahuță. O notă de optimism caracterizează aceste lucrări, ca o urmare firească a mulțumirii de-a fi

scăpat de jugul rusesc. Acest optimism e foarte caracteristic pentru prima generație de scriitori basarabeni și e un indiciu sigur, că sunt pe calea cea bună.

E foarte probabil, că printre autorii cari și-au trimis lucrările la concurs sunt și câțiva teologi. Aceasta se poate deduce din faptul, că în câteva bucăți subiectul e luat din viața monahală. Dacă afirmațiunea sfântului Sinod și a câtorva prelați, că preoția din Basarabia trăiește încă sub vraja religioasă a Rusiei, poate fi în parte justificată, nu putem s'o admitem însă în privința tinerilor clerici, destinați a deveni în viitor conducătorii sufletești ai poporului de peste Prut.

„Pravilele seci ce omoară voința și energia inițiativei nu puteau să-l mulțumească“, se spune într'una din schițe despre un tânăr care căutase refugiu la mănăstire, după ce îndurase o adâncă amăgire sentimentală în viață.

„Viața mănăstirei nu mi-a plăcut, se spune mai departe în aceeași schiță, căci acolo și oamenii sunt niște morți închiși în ziduri, după care se frământă o lume de nenorociți cari au nevoie de sfat și ajutor... M'am deprins a gândi. Nu găsesc nici un tăle în viața celor închiși.“

Și nefericitul tânăr părăsește mănăstirea și fiindcă crede că în Basarabia eliberată de sub tirania rusască nu mai e nevoie de propagandă sa națională, trece într'o noapte Nistrul.

„Acuma, după unire, când țara moldovenească e mare și limba e în cinste, nu mai am ce mai face pe aici. Mă duc dincolo, la acei rămași în mijlocul gloatelor cari nu pot și nu-i vor înțelege. Li voiu trezi din „somniașul cel de moarte“.

Așa gândește un tânăr scriitor, probabil teolog, basarabean. Abia s'a trezit în sufletul său conștiința națională și dorul de-a duce lumină și celorlalți frați mai nenorociți decât dânsul îl cuprinde cu fiori nestăpâniți. Și ca un adevărat misionar, el trece Nistrul.

Nu e destul de elocvent acest exemplu pentru cunoașterea frământărilor sufletești din Basarabia? Și în fața acestei expansiuni de energie națională înalții prelați din Sf. Sinod mai stau la îndoială să treacă Prutul, de teama unei fantome imaginare ce li-se pare că o văd pe celalalt mal al râului?

Credința noastră strămoșească a fost totdeauna și în tot locul purtătoarea sentimentului național; iar când a fost și cultivată la lumina școalei ea a devenit și propagatoarea cea mai înfocată a culturii naționale. În Basarabia numai preoția noastră poate să-și ia asupra-și rolul acesta greu. Să i-l acordăm cu toată încrederea. Ion Băilă

INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE

Dascălul Victor Lazăr

După 35 ani împliniți de muncă rodnică dăscălească, profesorul dela școala normală din Cluj, d. Victor Lazăr, cu ziua de 1 Noembrie, a. c. trece la pensie.

Rostul vieții și l-a croit, urmând două direcțiuni: una ca dascăl și alta ca scriitor. Incepându-și cariera în timpuri grele, și-a pus în gând să știe și să facă cât mai multe. Tot ceea ce și va însuși va trebui să împărtășească semenilor săi și de aceea D-sa nu s'a mărginit în cadrele înguste ale unei școli, ci și-a întins activitatea și asupra celor îndepărtați, cari nu-l puteau auzi prin graiul viu: a recurs deci la puterea literii.

Și-a fixat un ideal, către care a tins o apropiere: idealul său era dascălul Gheorghe Lazăr.

Născut la 1869 în Jina (jud. Sibiu) fiu de învățător grănițareasc, trece curând la școala primară germană din Sibiu, apoi la liceul german de acolo. Aici găsește un mediu de muncă ordonată, profesori adevărați, cari i-au deșteptat în suflet un interes deosebit față de multiplele probleme ce se frământau în împrejurările de atunci. Rămânând orfan pe când era în cl. V-a liceală, fu silit să intre în Seminar. Obiceiul cu cercetări de tot felul, găsi aici o bibliotecă mare și-și continuă drumul, interesându-se îndeosebi de chestiunile filologice și istorice, devenind astfel un adevărat ucenic al școlii ardeleni dela mijlocul secolului al 19-lea.

Absolvent seminarial, și fiind prea tânăr, ca să se poată preoți, de altfel după obiceiul de atunci, trecu învățător secundar la școala grănițarească din Jina dela Comp. a V-a a fostului regiment român de graniță. După cinci ani e numit director la școala centrală grănițarească din Viștea de jos (jud. Făgăraș). Vacanțele mari le făcea la redacția Tribunei și a Foi Poporului din Sibiu. Autoritățile ungurești, aflând de acest lucru. L-au amenințat cu demiterea din postul de director, la care drept răspuns d-sa a trecut în vechiul Regat, luând un post de învățător în Dobrogea. Peste câțeva vreme este rechemat la Sibiu de dr. Ioan Rațiu, președintele Partidului Național și este încredințat cu sarcina de redactor la Foaia Poporului și redactor ajutor la Tribuna.

Iși găsi deci, la Sibiu, o nouă catedră, mult mai amplă. Se hotărî să publice mici broșuri cuprinzând pagini din Istoria neamului. Cea dintâi bro-

șură, pe care a plătit-o cu 5 luni temniță de stat, la Seghedin, a fost Biografia lui Ion Buteanu, prefect (comandant de legiune) al Românilor în 1848, spânzurat apoi de unguri.

Această faptă a d-lui Lazăr aduse în încurcătură și viața Tribunei, care fu amendată grozav, încât a fost silită să-și sisteze apariția, iar tipografia, împreună cu Foaia Poporului fu vândută la licitație publică și cumpărată de un străin. Terminând cu temnița, în 1903, și așteptându-l un nou proces, pe care l-a amânat, cerând judecata unei alte Curți cu jurați, și profitând astfel de timpul de strămutare a procesului, trecu din nou Carpații. Se stabili din nou în Dobrogea luând o catedră la școala medie germană din Constanta. Mai târziu fiind nevoe de un director împăcănitor la școala română superioară de comerț din Salonic (pe atunci Turcia) și preferându-se pentru acest post un ardelen, Spiru Haret, ministrul instrucțiunii l'a încredințat cu conducerea acestei școli. Doi ani a muncit aici, în împrejurări foarte grele. Chiar la început a fost bombardat cu pietre de Greci, când rămăsese singur cu elevii într-o excursie și când doi elevi erau amenințați să fie omorâți și d-sa căuta să-i scape. În al doilea an s'a îmbolnăvit de malarie marină.

S'a înapoiat la Constanta, de unde a fost chemat bibliotecar ajutor la Academia Română din București, unde a stat aproape 12 ani și jumătate. Aici i-a tipărit ministerul de externe o lucrare scrisă în nemțește despre Aromâni, tot de aici a redactat și scris, aproape trei ani Foaia Poporului din Sibiu. Folosindu-se de cea mai mare bibliotecă românească a adunat foarte mult material, cu gândul de a scrie în nemțește o Istorie, mai mult culturală a Românilor. În 1924 cu lucrarea: Creșterea în familie a luat premiul „Alina Știrbei” dat de Academia Română în sumă de 8500 lei.

După unirea națională în 1920 și la îndemnul lui Andrei Bărbăntu, președintele Astrei, a luat catedra de Istorie la școala normală de învățători din Cluj în cei șase ani de activitate dăscălească în Cluj, s'a năzuit să contribuie mereu cu vorba și cu scrisul la unificarea sufletească între Ardeleni și frații desrobitori din vechiul Regat. Aceasta și ca român, dar și ca unul care a trăit aproape 20 ani la adăpostul ospitalier al fraților de dincolo și pe cari a avut prilejul să-i cunoască foarte bine.

Aici, în Cluj, a fost cooptat membru în comitetul „Culturii Poporului” a publicat, în stil popular, un curs din Istoria Românilor (până la Ștefan cel Mare). A colaborat regulat la revista Învățătorul din Cluj, uneori la Lamura, Revista Generală a Învățămintului din București, și Transilvania din Sibiu.

A publicat o Istorie a Românilor în legende, o Monografie a orașului Cluj, o Istorie a Românilor pentru școlile normale și secundare, având în vedere mai ales provinciile desrobite.

Preocupat fiind de metodică învățămîntului Istoriei, și-a strâns într-o broșură păreri sale proprii, având să găsească mijlocul de a populariza Istoria în biografii și monografii. E de observat însă, că la noi deocamdată lipsește priceperea deci și mijloacele pentru așa ceva.

Dornic de-a apropia populația românească dela șate de cultura la care au ajuns stăpânitorii de până eri ai Ardealului, și văzând că lipsește o gazetă populară independentă — cum era pe vremuri Foaia Poporului din Sibiu — și găsind prețiosul concurs necesar al d-lui Victor Stanciu, un fost elev al d-sale, azi profesor la Universitatea din Cluj, a pornit dela 1 Ianuarie 1926 gazeta populară Foaia Noastră.

Azi, d. V. Lazăr, în urma malariei câștigată în pribegia-i din Salonic, e suferind de cord și nevoit să se retragă din viața școlară. Singura-i dorință — după cum știu — este, ca să vadă odată pornită publicațiunea bibliotecii de popularizare, a cărei idee a propagat-o cu atâta ardoare, încă de pe când era la București.

D. Victor Lazăr, rămâne însă al nostru al tuturor, în cari și-a imprimat dragostea și stima ce i-o păstrăm. D-sa este bibliograful nostru viu, care nici odată n'a refuzat împărtășania celor setoși de a cunoaște literatura trecutului de orice fel, fie de dincoace fie de dincolo de Carpați. Amabilitatea-i caracteristică și paciența-i nemărginită a ajuns până acolo, de ne-a dat multora, — chiar foarte multora, cari din cauze în afară de voința noastră, fusesem necunosători, — până și cunoștințe elementare în ce privește forma scrisului, îndemnându-ne totdeauna la o muncă cât mai intensă și cât mai temeinică.

Păstrăm-i pentru toate acestea stima noastră și-l asigurăm că generația de mâine nu va fi ingrată față de d-sa, care și-a pus în cursul vieții întreaga voință și puterea de muncă pe altarul culturii naționale, drept jertfă pentru poporul care așteaptă mare și multă lumină.

„Ă trăiască la mulți ani!

Traian Florian

Bursa din București în 1925

Pentru prima oară, dela redeschiderea Burselor din București după război ne găsim în fața unei publicații oficiale, care să ne înfățișeze activitatea ei în cursul unui an. Și cu toate acestea cât sunt de interesante informațiile ce se pot culege dintr-o astfel de publicație, cât de multe lucruri nu ne pot înfățișa cifrele acestui domeniu de activitate financiară, câte constatări, deducțiuni, învățăminte nu se pot face și trage din cercetarea lor. Să sperăm că cel puțin de aci înainte, publicațiile de acest fel nu vor lipsi așa încât oricine ar avea interes să cunoască piața Burselor să poată avea un izvor sigur de informațiuni exacte și complete.

Precum se știe, poate, potrivit actualei legi în vigoare — ce datează din 1913 cu ușoare modificări introduse în 1919 — numai în București funcționează o bursă de schimb și efecte, conțopită la un loc cu cea de cereale și mărfuri, în afară de care mai funcționează la Brăila, Galați și Constanța câte o bursă de cereale, de mărfuri și de închirierea bastimentelor, iar la Iași și Craiova câte o bursă de cereale și mărfuri. — În noile teritorii nu cunoaștem să funcționeze vre-o bursă oficială. —

Desigur că suntem destul de înapoiați în ceea ce privește organizarea bursei. Prin noul proiect de lege al bursei de comerț, desigur că se va tălmădui această lipsă.

În ceea ce privește Bursa din București ce funcționează în strânsă dependență de Camera de Comerț și Industrie din București, avem de făcut dela început constatarea că bursa de mărfuri este aproape inexistentă. Deși se deschide în fiecare dimineață la orele 9 și jum. pentru a se încheia la 11, operațiunile ce se înregistrează sunt absolut minime. Și cele notate în cota zilnică sunt simple înregistrări de contracte, în vederea proceselor ce urmează a se judeca de Camera Arbitrală sau cumpărări și vânzări în cont. *Adevărate operațiuni de bursă nu se fac.* „Acest fapt — spune *d. Președintele N. Bălănescu*, în raportul său către Ministrul Industriei și Comerțului „este desigur inexplicabil, căci pe piața Capitalei se fac zilnic tranzacțiuni importante de lemne, vinuri, cereale și produse forestiere“. Față de această situație este absolut indicat, ca prin noua lege a bursei ce se prepară, să se ia măsurile cele mai potrivite, în ve-

derea atragerii în Bursă dacă nu a tuturor negocierilor ce se încheie cu produsele admise, dar cel puțin a unei bune părți din ele.

Dacă aceasta este situațiunea Burselor de Mărfuri să vedem care este situațiunea Burselor de Efecte, cercetând tranzacțiunile încheiate în cursul anului 1925.

Mai întâiu o cifră globală și desigur impresionantă la prima vedere: *volumul tranzacțiilor încheiate la Bursa din*

A. Efecte și obligațiuni Val. nom. 708.909.000 lei Val. lei 355.752.000
B. Acțiuni — — No. bucăților 2.109.124 „ „ „ 2.439.840.000

De aci o nouă constatare: valorile cu dobândă fixă, în primul rând *rentele de stat* nu au nici pe departe, deabia 12-13 la sută, importanța valorilor cu *dobândă variabilă* (dividendul) 87-88 la sută, adică diferitele acțiuni ale societăților private. Și lucrul este explicabil: cele dintâiu nu se pretează la variațiunile, cu caracter speculativ, ale cursurilor, decât în preajma exigibilității cupoanelor, pe când cele din urmă pot în-

1. Renta Improprrietării 1922	232.312.000 lei sau	65%
2. Renta Refacerii 1920 — —	28.624.000 „ „	7%
3. Renta Unirii 1919 — —	21.379.000 „ „	6%
4. Serisori func. urb. București	19.260.000 „ „	5%
5. Serisori func. urb. Iași — —	17.910.000 „ „	4%
6. Serisori func. rurale Buc. — —	16.308.000 „ „	4%
7. Creditul jud. și comunal — —	13.275.000 „ „	3%

Prin urmare, din totalul *tranzacțiunilor în efecte și obligațiuni*, *rentele de stat* singure reprezintă 78 la sută din care *renta de împrumut* singură înregistrează 65 la sută, fiind mult aruncată pe piață de proprietarii expozitari.

	No. bucăților	Valoarea
1. Acțiuni petrolifere	1.670.197	79% 2.134.318.000 lei 87%
2. Acțiuni bancare	226.816	11% 149.631.000 „ 6%
3. Acțiuni diverse	203.111	10% 157.891.000 „ 7%
Total	2.109.124	100% 2.439.840.000 lei 100%

Din datele de mai sus vedem cum 79 la sută din numărul acțiunilor negociate și 87 la sută din valoarea negociațiunilor aparțin valorilor petrolifere, în timp ce acțiunile bancare și ale diferitelor societăți nu reprezintă decât restul. Și aceasta este o dovadă eviden-

	No. acțiunilor	Valoarea
1. Creditul Minier — — —	669.031	832.620.000 lei
2. I. R. D. P. — — —	527.049	441.440.000 „
3. Concordia — — —	104.498	221.710.000 „
4. Petrol Govora — — —	139.838	208.636.000 „
5. Steaua Română — — —	44.651	152.745.000 „
6. Astra Română — — —	19.198	133.834.000 „

București în cursul anului 1925 se ridică la cifra de: 2.795.592.000 lei. Fără îndoială că ținând seama de deprecierea monetară și mai ales de însemnătatea economiei noastre naționale, acest volum de tranzacțiuni ale Burselor oficiale este mult prea restrâns. Adăugăm îndată că aci este vorba numai de o parte din tranzacțiunile de bursă din București, căci după terminarea orelor oficiale de bursă, tranzacțiunile continuă în așa zisul „*târg liber*“, adică pe trotuare, prin ganguri, prin cafelele, fără controlul nimărui, cece constituie desigur o mare scădere, din toate punctele de vedere.

Cum se împarte aceste tranzacțiuni, pe categorii de valori?

708.909.000 lei Val. lei 355.752.000
2.109.124 „ „ „ 2.439.840.000

registra mari deosebiri de cursuri, după direcțiunea speculațiunii: *a la hausse* sau *a la baisse*. Or se știe că speculațiunea este aceea ce hrănește în bună parte tranzacțiunile bursiere.

În cea ce privește *tranzacțiunile în efecte și obligațiuni*, ele se subdivid în câteva categorii, ce merită a fi menționate. Din totalul de 355.752.000 lei revine la:

În cea ce privește *tranzacțiunile în acțiuni*, ele se subdivid la rândul lor în câteva categorii, ce merită deasemenea a fi menționate. Din totalul sumei de 2.439.840.000 lei revin:

țã a *spiritului speculativ* ce caracterizã negociațiunile bursiere, fapt de altfel și cunoscut și explicabil.

Principalele *valori petrolifere*, ce fac obiectul numeroaselor tranzacțiuni sunt:

Principalele valori bancare sunt:

	No. acțiunilor	Valoarea
1. Banca Românească — — —	66.361	42.683.000 lei
2. Banca Națională — — —	2.351	31.765.000 "
3. Banca Marmorosch, Blanc —	21.547	22.585.000 "

Dintre acțiunile diverse cităm:

	No. acțiunilor	Valoarea
1. Mica — — — — —	64.485	41.236.000 "
2. Reșița — — — — —	23.607	25.995.000 "
3. Dacia România — — — —	5.015	16.565.000 "
4. Generala — — — — —	5.423	14.434.000 "
5. S. R. D. — — — — —	17.205	12.856.000 "

Cifrele de mai sus indică suficient structura Bursii noastre din București, în cea ce privește târgul de efecte. Și cum aceste cifre nu privesc decât operațiunile din bursa oficială, la care ar trebui să se mai adauge și cele din așa zisul *târg liber*, pe care nimeni nu le cunoaște și înregistrează, înțelegem câtă deosebire există între ceea ce este și ar trebui să fie.

La toate cele de mai sus adăugăm încă câteva informațiuni cu privire la „cursul” acestor diferite valori de bursă.

Cursul efectelor și obligațiunilor s'a fixat totdeauna sub valoarea nominală. În ce privește cursul acțiunilor, constatăm mari deosebiri, după categoria respectivă. Astfel în compartimentul acțiunilor bancare, acțiunea cea mai bine cotate a fost aceea a Băncii Naționale (13.489—20.500 lei față de valoarea nominală de 500 lei. Singura acțiune bancară ce mai trece de 1000 lei — față de 500 lei valoare nominală, este acțiunea Băncii Marmorosch. Mai cotează peste valoarea nominală

acțiunile câtorva bănci și anume: Banca Comerțului Craiova, Banca Albina Sibiu, Banca Românească, Banca Comercială Română, Banca de Credit Român și Banca Comercială Italiană și Română. Toate celelalte acțiuni au fost cotate sub valoarea nominală.

În compartimentul acțiunilor petrolifere găsim următoarea situație: Cele mai bine cotate acțiuni sunt ale următoarelor societăți: Astra-Română, Steaua-Română, Speranța, Concordia, Creditul Miner, Petrol-Govora, I. R. D. P., etc. sunt în schimb și acțiuni petrolifere sub valoarea nominală.

În compartimentul acțiunilor diverse, notăm că acțiunile societăților de asigurare: „Dacia-România”, „Generală” au înregistrat cursurile cele mai favorabile, apoi „Reșița”, etc.

Situațiunea Bursii din București fiind, din diferite motive, puțin satisfăcătoare, s'a căutat a se reorganiza pe alte baze, în care scop se pregătește actualmente o modificare adâncă a legii ei de organizare.

Victor Slăvescu

Observațiuni tehnice agricole și economice generale asupra câmpiei ardeleni

1. Technica agricolă

Câmpia ardelenă, din punct de vedere agricol, formează după părerea mea, o unitate de sine stătătoare, care își are caracteristicile ei atât din punct de vedere economic cât și din punct de vedere al tehnicii agricole propriu zise.

Dacă privim întâi partea tehnică agricolă vom găsi că, în general, toate lucrările sunt adaptate împrejurărilor specifice, împrejurări, cari sunt în legătură cu pământul, clima și obiceiurile câmpiei.

Pământul câmpiei este foarte accidentat; colinele, care se succed în coame dese, formează nenumărate platouri și podișuri, văi și vălcele a căror expoziție este foarte diferită și variată. Aceste văi și vălcele, contribuie deci din capul locului ca lucrările agricole să

se execute cu mare anevoie, căci înclinația lor — variind între 5‰—35‰—40‰ — nu permite peste tot întrebuințarea normală a uneltelor și instrumentelor agricole de tot felul.

Solul ca atare, este în genere compact căci humusul, lutul și marga — cu straturi aparente pe toate culmile — alternează în raporturi brusce; din punct de vedere al fertilității, terenurile cu înclinațiuni rapide, nu au mare valoare. Nu este însă tot așa cu terenurile așezate în prelungirea culmilor și a căror înclinație se întinde în pantă ușoară, accesibilă deci unei munci intensive ce se poate face cu orice unealtă și instrument — ba în ultimul timp și cu autotractoare —, precum și platourile și podișurile de pe câmpie.

Marginea superioară a colinelor, în majoritatea cazurilor, este complet sterilă și de multe ori inaccesibilă chiar pășunatului.

Din cauza subsolului impermeabil — margă — pământurile câmpiei au un aspect caracteristic prin existența așa numitor „rupturi” adică alunecări, provenite prin acțiunea ploilor și a torențiilor. În aceste rupturi se poate observa foarte bine întreaga stratificație pe o mare adâncime.

O altă parte caracteristică a câmpiei ardeleni, este lipsa de păduri și în general lipsa unei vegetații arborescente spontane, ca și lipsa apei potabile abundentă. — Vegetația arborescentă actuală este produsul plantărilor făcute de mâna omului și a avut două scopuri: întâi al satisfacerii nevoilor de lemne de foc pentru populația regiunii și apoi fixarea risipiturilor, a terenurilor supuse alunecărilor, în urma ploilor din anii cu bogate precipitațiuni atmosferice.

Datorită faptului că solul arabil, prin constituția sa fizică și chimică, cât și prin aciditatea naturală ce o are, opune o rezistență deosebită uneltelor și instrumentelor agricole, este de la sine înțeles că, în primul rând țăranul câmpiei va întrebuința pluguri solide de fier, trase de animale puternice, în cazul nostru de boi albi podolici-ardeleni.

Plugul de fier, în majoritate este plug schimbător, cu o brazdă, apt pentru lucratul coastelor. Ei întrebuințază însă și plugul obișnuit la aratul acestor coline și mai ales dacă fâșia de pământ se întinde din deal la vale, își poate da seama ori cine de munca nemiloasă ce sunt silite să execute animalele. Acesta este cazul aproape peste tot unde încă comasarea n'a putut fi deplin executată.

Apariția plugului de fier, în gospodăria țăranului de pe câmpie coincide cu desvoltarea industriei agricole din Ardeal precum și cu avântul — uneori artificial — imprimat agriculturii ardeleni, de către fosta stăpânire maghiară, prin înmulțirea școlilor de specialitate cât și prin cursurile ambulante.

Și astăzi însă se pot vedea în câmpie, pluguri cu grindei de lemn, cu deosebire acolo unde săteanul este mai depărtat de centrele mari de cultură și unde el produce numai atât, cât are strict nevoie.

Organizarea gospodăriei, când se descrie o regiune din punct de vedere al economiei agricole, trebuie să prinească dela sistemele de cultură, cari pot fi tipice pentru regiune fiind adaptate terenului, climei sau relațiunii economice generale. — Trebuie procedat însă cu atenție spre a găsi în ade-

văr partea caracteristică, care să servească de bază a sistemului de cultură.

Sistemele de cultură în genere nu trebuie să fie ceva ca totul rigid, cu deosebire în regiunile unde dezvoltarea spiritului și dezvoltarea economică, sunt în continuă mișcare.

Astfel, în locuri unde nici odată nu s'a crezut că se poate cultiva ovăsul, astăzi această plantă se cultivă activ tot așa, acolo unde trifoiul s'a crezut că nu va avea nici o vegetație, tehnica și știința îngrășămintelor chimice, face posibilă și această cultură. Totuși, în legătură cu sistemele de cultură, trebuie să ținem seama și de tehnica agricolă propriu zică, care își are părțile ei caracteristice în diferitele regiuni agricole ale țării.

Asupra lucrării pământului cu plugul, țaranul român — căci câmpia este populată în mare majoritate de români — nu depune prea multă osteneală. Abea dacă, — pentru arăturile de toamnă, — face o arătură cum trebuie.

Din pricina lipsei comasării, cum am zis, în foarte multe părți, arăturile nu se pot face decât numai într'o singură direcție, căci îngustimea parcelei nu permite altfel. Știm cu toții desavantajele și consecințele rele ale unei astfel de lucrări. — În genere, el aruncă cu mâna sămânța pe câmpul ce a fost recoltat sau în ogorul sterp și o astupă cu plugul, adică „sămână sub brazdă“ după limbajul uzitat în regiune. — Se înțelege dela sine, ce poate să urmeze. Sămânța căzând într'un mediu impropriu, la adâncimi nepotrivite, fie că nu răsare egal, fie că mușcăind se distruge sau cea ce răsare este firavă și rară.

De obicei, sămânătura de grâu o fac în ogor negru (sterp) căci, mai pe toată câmpia se obișnuște rotația de trei: cereale de toamnă, cereale de primăvară și ogor negru. — Ogorul se îmbunătățește prin pășunatul oilor. — În genere însă dejecțiunile oilor — dacă nu se îngrășă rațional, în țarc — nu pot fi considerate ca având prea mare valoare, întrucât îngrășarea nu se face uniform și nici în cantitatea trebuitoare. — În afară de aceasta nu se realizează nici afânarea și dospirea solului, stări cari să ne dea condiții bune chimice și mecanice.

Ogorul sterp, în multe părți unde pământul nu este destul de bogat în substanțe nutritive, se îngrășă cu gunoi de grajd astfel că, cerealele de toamnă și mai ales grâul, se seamănă deadreptul în îngrășământul proaspăt.

De altfel gunoial de grajd este apreciat pe câmpie, se strânge și se păstrează mai mult ori mai puțin rațional; în unele locuri lipsite de combustibil, țaranii fac un fel de brichete din gunoi

pe care îl întrebuințează iarna la ars.

Pe lângă rotația de trei, obișnuită cu deosebire în hotarele comasate, foarte frecventă este cultura liberă; aceasta nu este însă un produs al unor condiții economice, științifice și practice înaintate ci, din contra, rezultatul lipsei totale de educație profesională sau mai bine zis, păstrarea nestingherită a obiceiului din bătrâni.

Foarte caracteristic pentru cultura grâului în special, este apariția vâsului sălbatic pe care — cum zice țaranul — îl „aruncă“ tot pământul câmpiei. Deasemenea peste tot se poate vedea așa numita „cultură cu etaje“ adică grâu amestecat cu secară, pe care îl seamănă uneori intenționat dar în genere pentru că nu are mașini pentru curățatul semințelor.

În afară de o grapă sumară, executată cu un instrument cu rama de lemn sau de fier și dinți de fier, semănăturile nu mai primesc nici o altă lucrare și sunt lăsate în voia și grija Domnului. Grapa americană, tăvălug, boroana, nu sunt încă cunoscute și nici generalizate la sătenii câmpiei ardelenne.

Mașinile de sămănat în rânduri, sunt rare. Sunt totuși unii țărani frunțași cu deosebire de acei ce locuiesc în apropierea centrelor mari, cași din acei ce încă în epoca maghiară și-au cumpărat moșioare fie direct dela unii proprietari, fie prin intermediul Băncii Albina, — care obținuse cu mari dificultăți parcelări în genul celor proiectate de faimoasa „Banca Altruistă“, — care întrebuințează cu o lăudabilă dexteritate nu numai mașina de sămănat în rânduri dar și autoplugurile, dintre cari, în ultimul timp autotractorul Fordson, are o importantă arie de răspândire.

În afară de grâu comun, neselectat, necurățat și nesulfat, în aceleași condiții seamănă orz de toamnă și secară. — Experiența ce se face cu aceste culturi, este foarte costisitoare căci mai nici odată producția lor nu asigură un trai omenesc.

Intorsul măriștelor sau arături de toamnă pentru primăveri, nu sunt lucrări generalizate la țaranul câmpiei ardelenne.

Primăverile le seamănă, în arături proaspăt făcute după sbicirea pământului primăvara, când și colinele încep să înverzească. — Haiina primăvăratică a colinelor ardelenne capătă însă un aspect trist în anii cu ploii puține sau secetoși. Atunci și existența semănăturilor de toamnă, mai ales după o iarnă fără zăpadă și cu vânturi aspre, ca și a sămănăturilor de primăvară este foarte periclitată. Dezvoltarea sămănăturilor de toamnă este lentă în părțile expuse către Nord și mai rapidă în părțile de

Răsărit și Apus. Pășunile și fânețele cu asemenea expoziții, se dezvoltă în condiții identice căci și aici clima, excesiv continentală își are capriciile ei. Dacă în cursul lunilor de primăvară câmpia nu capătă o cantitate suficientă de apă pe care să o înmagazineze, recoltele sunt în primejdie. Nu e mai puțin adevărat că, țaranul câmpiei nu face mai nimic pentru reținerea apei în pământ, căci pentru aceasta până acum, nu este de loc luminat.

Cerealele de primăvară pe care le seamănă sunt reduse ca număr. — În ordinea însemnătății menționez: Porumbul, orzul și ovăsul. Apoi alte plante: Căneapă, in, ici colo floarea soarelui, fasole și bostani printre porumb, cartofi, sfeclă pentru furaj etc.

Lucrul pământului ca și calitatea semințelor de primăvară, nu diferă de nimic fața de cea ce se execută toamna. Alte lucrări de îngrijire a semănăturilor nu cunoaște.

Dintre varietățile de porumb cultivate, cele mai răspândite sunt: Dintele de cal, porumbul de Bancuț și porumbul secuesc. Se întâmplă ca în unii ani când vremea nu este favorabilă, porumbul câmpiei să nu ajungă la maturitate. Se simte deci nevoia unor varietăți selecționate, timpurii și cu producții abondentă, pentru că țaranul câmpiei deși consumă pâine de grâu în cantitate mare, totuși nu se poate dispensa de mămăligă.

Tăvălugitul, grăpatul, ori plivitul sămănăturilor, îi răpesc prea mult timp, pe care mai buciros îl sacrifică crâșmei satului pentru cari regimul trecut a avut o grijă părintească astfel ca, țaranul român de pe câmpie să nu ducă nici odată lipsă de ele.

Din cauză că și pentru curățatul semințelor de tot felul, care se încredințează pământului nu se întrebuințează nici trioare și nici vânturători iar pe de altă parte plivitul este socotit ca o lucrare ce o fac numai proprietarii, dar fără folos dacă nu o execută toți vecinii, câmpia ardelenă inundă de tot felul de buruieni printre cari pirul, pălămida, ovăsul sălbatic, rapița sălbatică, bozul și ridichea sălbatică stau în frunte și sunt considerate ca flora caracteristică în agricultura de pe câmpie! Fără îndoială că, și sistemul de cultură, amintit mai sus contribuie în bună măsură la înmulțirea buruienilor.

Față cu asemenea lucrare și îngrijire ce se dă pământului câmpiei ardelenne unde îngrășămintele chimice nici după nume nu se cunosc iar gunoial de grajd se întrebuințează prea puțin, nu este de mirare dacă media producției la cerealele de toamnă ajunge la 600—700 kg. pe ha. iar acela de primăvară la 700—800 pe ha.

Dacă însă pământul câmpiei nu ar fi destul de virgin, destul de bogat, în materii organice și minerale, ar trebui să înregistrăm cu felul de cultură extensiv și sălbatec ce l'am arătat până aici, adevărate dezastre.

Se și întâmplă de fapt, în anii de mare secetă că, recoltele fiind cu totul compromise cămpeanul să nu aibă nici strictul necesar. — Aceste cazuri rare nu pot fi considerate ca generale.

Asupra timpului cel mai favorabil pentru însămânțare se poate spune că, sămănăturile de toamnă ca să reușească bine trebuie să fie semănate până în Octombrie cel mai târziu. Mai bine reușesc sămănăturile făcute în cursul lunii Septembrie. Însămânțările cerealelor de primăvară trebuie de asemenea să se efectueze cât mai de vreme căci, numai așa pot rezista secetelor și bolilor criptogamice. Sămânatul de vreme trebuie pus însă în legătură și cu gerurile târzii, care sunt frecvente pe câmpie.

Progresul realizat în agricultura Ardealului, în ultimii 40—50 ani, a făcut ca și Câmpia să fie influențată macar în unele privințe. Astfel, atât prin propaganda autorităților cât și prin aceia a proprietarilor și a asociațiilor de specialiști, s'a introdus și la țărani câmpiei cultura lucernei, a trifoiului, a sparceței și foarte rar borceagul.

Aceste plante însă, la proprietatea mică nu fac parte din asolament ci, ele se cultivă în afară de asolament ori unde există teren liber și propriu. Sparceta însă ca plantă, care crește și spontan și iubește foarte mult terenurile calcaroase, se cultivă cu predilecție pentru formarea de pășuni permanente peste tot acolo unde nu se poate cultiva și unde nici nu reușesc lucerna și trifoiul. De aceea, găsim multe coline și multe coaste cu sparceță, care cu floarea ei de culoare roz, aprins, dă un deosebit aspect peisagiului nu tocmai atrăgător al câmpiei.

Cultura acestor plante se face în mod obișnuit și rudimentar, după arături sumare, sub alte plante protectoare semănându-se mai peste tot cu mâna sau în cel mai bun caz cu mici mașini de mână, de diferite sisteme sau chiar invenții proprii. Recolta este destul de abondentă atât ca furaj cât și ca sămânță, cu deosebire în anii cu precipitații suficiente.

Ca și în alte părți, trifoiul și lucerna este mult atacată de cuscută, ca semn că sămânța nu este curățită iar odată stabilită, cuscuta este lăsată în liniște să-și desăvârșească opera ei distructivă.

Pe lângă cuscută, trifoiul mai este atacat și de Apion. Datorită acestuia,

recolta de sămânță este mai totdeauna redusă.

Caracteristic pentru cultura trifoiului și lucernei este că, după semănare nu li se mai dă nici o îngrijire și nici măcar primăvara nu se mai grăbează.

În general cultura acestor excelente plante furajere și bune premergătoare

pentru cereale, este mai întinsă în apropierea centrelor mari unde și ținerea vitelor de lapte are o dezvoltare mai mare. În aceste localități țărani de altfel știe să-și valorifice în condiții mai avantajoase toate produsele câmpului său.

(va urma)

Ion L. Ciomac

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

Secția artistică a „Astrei“

O convorbire cu d. Emil Isac, secretarul secției artistice a „Astrei“, despre care prea puține cunoștințe are publicul mare, ne-a dat puțința să apreciem frumoasa menire a acestei secții în vremea de astăzi, când situația noastră politică ne permite să urcăm cele mai înalte și mai marelle culmi ale creației omenești, pentru cucerirea valorilor artistice. Înainte de unire la noi arta era susținută prin virtutea diletanțismului, care înviora totuși sufletele, eliberându-le din lanțul faptului cotidian meschin și efemer, sau apăsător prin nedreptatea lui. Rare erau clipele de inobscure sufletescă la flacăra artei curate, căci toate împrejurările lucrau împotriva înmulțirii acestor clipe.

Astăzi dimpotrivă: avem concursul înprejurărilor pentru cultivarea artei adevărate și avem instituțiile create spre acest scop. Printre aceste instituții, aici în Ardeal, secția artistică a „Astrei“ ține un loc de frunte. Având printre membrii ei pe reprezentanții cei mai distinși ai forței artistice a poporului nostru din această parte de țara, dintre cari ajunge dacă nu-măm cățiva: Tiberiu Brediceanu, harnicul folclorist și compozitor, care e și președintele secției; poetul subtil și de o aleasă cultură artistică Emil Isac, secretarul ei; dramaturgul și actorul talentat Zaharia Bărcan; pictorul rafinat și studios Demian; etc., secția artistică a „Astrei“ are și competența pentru a fi o școală de educație artistică a poporului nostru.

Silită fiind până acum să rămână în penumbră, din lipsa mijloacelor financiare, sau din alte motive din afară, ea a fost nedreptățită. O curajoasă ședință din luna trecută a hotărât însă să înlăture nedreptatea și să șteangă coborul uitării, pe care vremea îl cernuse asupra ei. Ne mărginim să cităm numai câteva puncte din programul ei pe anul nou de activitate, pentru a documenta această afirmație: un ciclu de conferințe, în cursul lunii Noiembrie, în câteva orașe ardeleni, asupra cărora vom avea ocazia să revenim; o expoziție de arte plastice cu concursul artiștilor ardeleni, la primăvară; un album al artiștilor ardeleni, pentru propagandă; strângerea materialului folcloric muzical; reorganizarea muzeului central al „Astrei“, încredințată d-lui prof. univ. C. Petranu și studiul problemei ilustratelor

și afișelor artistice în legătură cu chestiunea artei decorative naționale.

Programul vorbește prin sine.

„Anarhia Universitară“

Este titlul atât de alarmant care se răsfață în fruntea coloanelor din presa noastră zilnică din ultima săptămână. Un eminent profesor al Universității din Capitală, savant cu reputație științifică stabilită și peste granițele țării, a desvăluit, într'un interviu acordat ziarului „Lupta“ toată debandada care se răsfață la întâia noastră Universitate. Haos în regulamente, lipsă de interes, entuziasmi științific și conștiință chiar între profesori, anarhie între studenți. Și gândiți-vă că e vorba de întâia noastră universitate, care trebuie să meargă înainte prin organizare și activitate științifică. Pentru că numai așa ea poate deveni un centru de atracție pentru tinerimea celorlalte provincii, un adevărat laborator pentru introducerea în cultura românească a acestora. D. N. Iorga a pretins odată tinerilor ardeleni să-și simtă o obligație în conștiință din a frecventa cel puțin un an cursurile Universității din Capitală pentru a-și curăți sufletul în baia adevăratului spirit românesc, înainte de a avea aspirații către marile centre apusene. Despre acelaș schimb interuniversitar — nu numai de studenți, ci și de profesori — vorbește într'un articol din ziarul „Cuvântul“ d. N. Ionescu, un bun cunoscător al problemelor universitare. Dar cum vreți să se dorească acea baie a spiritului românesc când d. Ovid Densusianu ne-o înfațișează atât de murdară? Cum vreți să rezista entuziasmul pentru știință în pieptul tinerilor ardeleni, în mare majoritate fii de țărani, în mizeria cantinelor din București și în spiritul de anarhie care domnește la Universitatea de acolo?

TEATRU

CASATORIA

Comedie în trei acte de N. Gogol.

Cu mult inferioară „Revizorului“, reprezentat în stagiunea trecută. Dacă nu ar avea câteva accente de satiră corosivă, în care Gogol e recunoscut de mare meșter, ar fi o țărăniță cu mult haz pentru vremea în care a fost scrisă, de prost gust însă pentru vremea noastră, când teatrul a evoluat până la rafinată disecare a moravurilor și a personalității omenești din co-

mediile lui Shaw și Pirandello, de pildă. Satira lui Gogol lovește aci ca și în „Revizorul“, biurocratismul rus al vremii sale, semidict și uicigător al personalității. Cu această calitate, care se potrivea odată mult și moravurilor dela noi, și se mai potrivește uneori și acum, comedia va fi plăcut pe scena noastră de pe timpul lui Alexandri. Căci are aceeași structură ca și comediiile și farsele întemeietorului teatului nostru, cu deosebirea satirei cu mult mai tăioasă la autorul lui „Taras Bulba“, decât la aceasta.

Ațiunea și conflictul sunt aproape inexistente. Autorul a căutat un prilej pentru perândarea pe scenă și biciuirea câtorva tipuri din clasa cultă rusă. Și l-a găsit în cererea în căsătorie a unei fete de negustor cu pretenții de-a intra în casa unui nobil. În două din trei acte asistăm la asalturile acestor tomatnici pețitori.

Între ei cel care are o conturare mai precisă a caracterului este Podkorsiosin. Nehotărît și lenes, dar mândru de titlul lui de consilier de curte, el este un tip reprezentativ, nu numai al unei anumite categorii sociale, ci al rasei înseși. Actul întâi, aproape întreg al lui, ne dă toată atrofiata lui structură sufletească. Celelalte personaje sunt mai goale, mai puțin interiorizate. Femeile sunt chiar fără pic de „personalitate“.

Gogol mai e apoi un eminent mănuior al dialogului. Replica lui e totdeauna vie, scăpărătoare de spirit.

Cele două roluri principale, ale lui Podkorsiosin și al lui Kocikariov, mijlocitorul căsătoriei acestuia, au fost interpretate cu înțelegere și gust de dd. Al Ionescu-Ghibericon și Virgil Vasilescu. Întâiul a adăus dicțiunii potrivite relieful tot atât de viu al unei mimici și al gestului corăspunzător; iar al doilea a dat din plin din temperamentul său viu. Din restul ansamblului merită o mențiune de laudă d. Potcoavă și d-na Ștefănescu. Montarea îngrijită.

CONFERINȚE

Profesorul Georges Blondel la Cluj

În ziua de 2 Noembrie, la orele 6 seara, în fața unui auditoriu numeros și select pe care nu l-a putut cuprinde nici chiar sala a IV-a a Universității, d. Georges Blondel,

O MICĂ URCARE DE PREȚ. — Față de excesiva și continua scumpete a mâinei de lucru și a hârtiei ne vedem nevoiți a urca prețul exemplarelor singuratece dela 12 la 15 lei.

De trei ani „Societatea de Măine“ n'a introdus nici o urcare de prețuri, cu toate că tiparul s'a scumpit de atunci cu 100 procente.

Abonamentele nu le urcăm, ci rămân aceleași ca și acum trei ani, pentrucă ne dăm seama de greutatea mari de trai ale cărturării și funcționării noastre necăjite, care de altfel este aproape singura care citește și care ne dă numărul frumos de multe mii de abonați regulați.

profesor la Academia de Inalte Studii Comerciale și Industriale din Paris, și-a desvoltat conferința sa, anunțată de mult sub auspiciile Astei, cu titlul „Sforțările reconstrucției economice a Europei“. Subiectul ales a fost din cele mai sugestive, căci problema reconstrucției economice a Europei preocupă toate mințile conștiente ale lumii internaționale.

D. Blondel a fost prezentat publicului Clujan de către d. G. Moroiianu, profesor la Academia Comercială din loc, care a făcut un scurt istoric al amicitiei franco-române, accentuând îndeosebi atitudinea opiniei publice franceze în timpul când se dezbătea procesul memorandumului.

Distinsul oaspe, care a umărit de aproape tot ce s'a scris sau s'a făcut pentru rezolvirea grabnică a acestei probleme, a început prin a arăta, cu date pozitive, imensul capital de bunuri reale, pe care l-a distrus războiul și pe care continentul nostru se străduiește să-l refacă. A analizat apoi situația financiară a fiecărei țări în parte, afirmând că în perioada post-belică singură Germania a avut o politică economică conștientă. Scăderea monetei diferitelor țări europene o atribuie faptului, că sub imperiul necesităților s'a mărît circulația fiduciară fără a se mări, în proporțiile convenite, și stocul metalic al băncilor naționale de emisiune. O politică economică cuminte nu se poate închipui, deci, decât urmărind stabilizarea monetelor naționale și achilibrarea bugetelor prin economii continue.

De încheiere îndeamnă actuala generație la resemnare în fața impozitelor excepțional de oneroase, pe care statul le cere tuturor categoriilor sociale, la eroismul vieții pacinice, care singur ne poate salva din această stare de lucruri.

Vial și anecdotic, d. Georges Blondel a stors cele mai vii aplauze, întărind și mai mult relațiile culturale dintre noi și generoasa Republică latină din Apus.

EXPOZIȚII

O expoziție artistică în Arad

În luna Octomvrie a avut loc în Arad expoziția sculptorului Romul Ladea, expoziție ce a înregistrat un desăvârșit succes al tânărului sculptor de origine din Banat. Romul Ladea este un talent atât de viguros, atât de puternic încât s'a putut ridica învingând toate greutatea vieții. Viața acestui artist e plină de zburcium, plină de o luptă nobilă spre perfecțiune. Ladea nu imitează, nu calcă pe potecile bătute de atâți și atâți artiști ce și-au ucis personalitatea prin tehnici meșteșugite. Ladea e creator. În vagabondajul sau a cunoscut o viață în cele mai tragice forme. Un salt mademann, un marș îndrumător al propriului său talent. Cu toate că la Paris a fost elevul lui Brâncuș, nu s'a mîrginit a-l imita păstrând din arta marelui nostru compatriot numai o abilitate de a stiliza. Portretele sale reduse la esență și simplitate în linii armonice, sunt de o perfecțiune rară. Credem că despre Ladea vom mai auzi lucruri frumoase.

Cronică mărunță

— „Ideea Europeană“ (15 Oct.) publică o „Chemare“ pentru înscrierea în „Uniunea Intelectuală Română“. Președintă de Onoare a Uniunii e M. S. Regina Maria, iar comitetul de patronaj numără o seamă de distinse personalități culturale din țară. Președinta biroului este d-na Alexandrina Gr. Cantacuzino. „Uniunea“ este în legătură directă cu „Federația Uniunilor Intelectuale“ și are de scop, să organizeze întâlnirea intelectualilor români și streini, prin vizite la noi și în străinătate, conferințe, articole, creări de instituțiuni culturale în capitală și provincie“.

— La Facultatea de litere a Universității din Cluj s'a înființat o catedră de etnografie și folclor al cărei suplinitor este d. Romul Vuia, directorul „Muzeului Etnografic“ din localitate.

— Marele regisor Reinhardt a fost sărbătorit în Berlin cu ocazia împlinirii a 25 de ani de activitate teatrală. La această sărbătoare Tristan Bernard a luat cuvântul din partea latinității, vorbind pentru înfrățirea între popoare.

— În săptămâna trecută s'a ținut la Geneva o conferință a directorilor de presă. Din partea României a participat d. R. Dianu, care a răspuns printr'un frumos discurs cuvântării inaugurale a secretarului general al S. N.

— Într'un extras din „Codrul Cosminului“ anuarul al II al Institutului de Istorie și Limbă din Cernăuți, d. Claudiu Ionescu, membru al Școlii Române din Roma, cunoscut pentru articolele de propagandă ce le publică în ziarele italiene, publică o predică românească, descoperită de d-sa în arhivele din Roma. Predica a fost ținută în anul 1608 de jezuitul Fr. Lovas și e scrisă cu ortografie latină și unguească.

— Ministerul Instrucțiunii în înțelegere cu cel al Sănătății a hotărît înființarea unei școli în aer liber pentru elevii tuberculoși dela școlile normale din țară.

— În toamna anului viitor se va ținea la București o conferință a presei latine.

— „Sindicatul Artelor frumoase“ a sărbătorit printr'o masă colegială pe pictorul N. Vermont, din prilejul împlinirii a 60 de ani de viață. Din acest prilej „Universul Literar“ din 31 Oct. publică o seamă de reproduceri după cele mai reușite tablouri ale pictorului și un cald articol al d-lui N. Tonitza.

— În 1 Nov. a sosit în țară pentru a ne vizita instituțiile culturale și sociale, d-na Marchiză de Aberdeen, președinta Consiliului Internațional al Femeilor dela Geneva.

— Reuniunea Femeilor Române din Beiuș a deschis în 7 cor. o expoziție de etnografie și artă românească în sala cea mare a prefecturii din Oradia.

CRONICA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Stabilizarea francului belgian. — Pentru a doua oară, încearcă guvernul Belgian, stabilizarea francului.

Prima sfortare, datează din anul 1925, când sau făcut încercări de stabilizare, la baza de 107 franci, pentru 1 Lstg. dar a rămas nereușită, căci în luna Martie a. c. cursul francului belgian pe piețele mondiale, a suferit aceleași scăderi, ca și francul francez, scăderi, cari încurând au contribuit, ca cursul de 107 pentru 1 Lstg. să fie numai din domeniul trecutului.

Încercarea, de a stabiliza francul la paritatea de 107 părea justificată, căci la acel moment, cursul de mai sus, era acela, la care se cota la Bruxelles, Lira Sterlină, iar baza economică, era dată, prin balanța activă de plăți a Belgiei, din anul trecut.

Dacă cu toate acestea, încercările au rămas fără rezultat, motivele, trebuiesc căutate atât în intern cât și în relațiunile economice cu streinătatea, căci în vremurile actuale, soarta valutei depreciate e în funcție, nu numai de măsurile ce se iau intern, cât mai cu seamă și adeseori, de specula internațională.

În cazul Belgiei, specula internațională s'a dovedit mai puternică, și dat fiind și unele greșeli în legătură cu măsurile luate în intern în legătură cu stabilizarea, încercările de stabilizare, au rămas o simplă dorință — nerealizată — iar cursul francului belgian, a continuat să se pulverizeze, trecând mult peste limita de 107, ca limită de stabilizare, preconizată pentru anul trecut.

Motivele externe sunt aduse în legătură, cu solidaritatea ce exista între francul francez și belgian, solidaritate, pecetluită prin dese conferințe între ministrii tezaurului celor două state și prin măsurile similare luate deodată în ambele state, încât prăbușirea francului francez, a adus cu sine și pe cea a francului belgian, deși situațiunea economică a Belgiei, era cu mult mai favorabilă, decât a republicii vecine.

Tot la motivele de ordin extern, trebuiesc amintite și cele de ordin psihologic. Ministrul de finanțe al Belgiei, d-l Jansen, pentru buna garantare a stabilizării, a depus sfortări serioase pentru obținerea unei credit strein mai mare, încât streinătatea era în credința, că obținerea acelui credit important, e o condițiune esențială pentru buna reușită a stabilizării. Ori nereușita obținerii creditului extern, a sdruncinat dela început încrederea finanței internaționale, în viitorul francului.

În intern, s'a greșit, când nu s'a dat atențiunea cuvenită bonurilor de tezaur, cu scadență scurtă, cari, în momentul încercărilor de stabilizare, se cifrau la apreciable sumă de 5 miliarde, cari la scurte intervaluri, au fost prezentate tezaurului pentru achitare, și în acele momente, guvernul Belgian, pentru a satisface obligațiunilor sale, întrucât casierile publice erau goale, a recurs la cunoscuta metodă, de a se împrumuta dela Banca de Emisiune,

care la rândul său, pentru a putea servi statul ajuns la strâmtoare, a pus în mișcare rotativele sale, pentru a majora circulația fiduciară dela 7.471 milioane, cât se cifra le finele anului trecut, la 9,507.4 milioane, arătată în Bilanțul dela finele lunii Septembrie. S'a mărit circulația fiduciară, fără însă a se mări coraspunzător și acoperirea metalică și de devize, deci primul impuls către devalorizare, a fost dat de această emisiune neacoperită, făcută pentru trebuințele statului.

Încercările de acum, nu atacă imediat problema stabilizării, ci se caută deocamdată, mijloacele de sanare a finanțelor publice, pentru a ajunge astfel prin sanare la stabilizare.

Cursul, la care se proiectează stabilizarea de această dată, este indicat de către presa streină, cu Franci 175, pentru 1 Lstg.

Măsurile luate până în prezent, pot fi concretizate în următoarele:

1) Majorarea impozitelor, la diferite categorii, cu 1500 milioane franci, o măsură, al cărui rezultat, nu este destul de eficace, căci nu trebuie uitat, că substanța aur a noilor impozite, prin continua devalorizare, rămâne aceiași.

2) S'a decretat la 2 August, a. c. prelungirea forțată a scadenței bonurilor de tezaur, urmând, ca până la noi dispozițiuni, detentorii, să primească numai dobanda fixată în momentul emisiunii, căci reluarea achitării lor, se amână pentru un termen deocamdată nedeterminat;

3) Contractarea unui împrumut extern în mărime de 60 milioane Dolari, cu scopul bine determinat, de a servi numai consolidarea datoriei flotante din streinătate, fără a se putea întrebuița pentru trebuințele curente ale tezaurului, sau pentru eventuale investițiuni în intern, și în fine;

4) Băncile de Emisiune. din: Elveția, Anglia, Holanda, Svedia, Germania și Federal Rezerve Bank din America de Nord, vor pune la dispozițiunea Băncii de Emisiune din Bruxelles, un credit de reescont de 100 milioane Dolari, ca o rezervă de intervențiune în favorul valutei naționale, în momente grele.

Învățătura, ce izvorăște pentru noi din această încercare de stabilizare a francului belgian e:

stabilizarea valutei naționale, atât de mult cerută din partea tuturor factorilor economici, singura în stare, de a readuce viața economică în intern la normal, și

colaborarea capitalului strein la marea operă de sanare și de refacere, oferindu-se cât mai grabnic condițiuni ce pot fi primite de către finanța internațională, pentru a ne veni în ajutor direct, și cât mai mult, nu ca până în prezent numai sporadic și prin intermediul finanței ungare sau germane, prin ceace se scumpește simțitor capitalul de colaborare.

Criza cărbunelui în Anglia. — Sunt cinci luni, de când minierii din Anglia, au sistat ori ce activitate în minele de cărbuni,

ca un protest contra proprietarilor, cari se străduiau să reducă pe deoparte salariile, majorând pe de altă parte orele de lucru, dela 7 la 8.

Sau făcut nenumerate încercări din ambele părți, cât și din partea guvernului, pentru a se găsi o soluțiune împăciuitoare, fără a se fi ajuns la reluarea lucrului, iar astăzi, minele de cărbuni din întreagă Anglia, sunt amenințate de a fi inundate, căci sau asociat în ultimul timp grevei ce dăinuște de mai bine de 23 săptămâni și muncitorii dela uzinele de pompare a apei și uzinele electrice.

Știrile, ce ne vin din Anglia, nici nu ne îndreptățesc să credem, că greva va fi sistată în curând, căci ultima propunere de conciliere a guvernului britanic, a fost abandonată cu 737,000 voturi contra și 42,000 pentru.

Deci, marea majoritate a minierilor e pentru continuarea grevei, până la definitivă izbândă a cererilor formulate dela început, fără a se face cătuși de puțin cont de pierderile fantastice cauzate în primul rând țării lor. Este un fenomen, ce trebuie să dea de gândit serios tuturor, când 700,000 muncitori, mai bine preferă continuarea grevei în condițiuni de existență destul de precare atât pentru ei cât și pentru familiile lor, chiar și atunci, când știu prea bine, că pagubele cauzate economiei naționale, se cifrează până acum la 200 milioane Lstg. ceea ce corespunde în valuta noastră, la 200 miliarde Lei, deci de 10 ori mai mult, decât este circulația noastră fiduciară, căci această pagubă, reprezentată de 1,5 ori circulația fiduciară a Angliei, și ar ajunge pentru moment, suficient, la sanarea tuturor valutei europene depreciate.

Pe de altă parte, rezistența dărză a proprietarilor, chiar cu riscul, de ași vedea minele inundate și improprii ori cărei exploatari, pentru timpuri îndelungate, încă e o dovadă, că rentabilitatea exploatărilor de cărbuni în Anglia în urma indexului de scumpete și a concurenței tot mai pronunțate a scăzut încât acceptarea condițiunilor minierilor fără nici o restricțiune, ar însemna pentru ei, ruina completă.

Lupta, va dăinui încă mult, și desigur, că remediul se va găsi în cartelul cărbunelui, ce se va încheia peste întreg continentul european, cartelare, ce va permite majorarea prețurilor de vânzare și deci ridicarea rentabilității exploatarilor, putând la rândul lor proprietarii, să accepte în bună, parte condițiunile minierilor, dar în schimb, indexul de scumpete se va urma mai departe, chiar și în țările cu valute forte, ne mai vorbind, de cele cu valute depreciate și tributare streinătății, în importul de cărbune.

Pe când, greva minieră în Anglia, a cauzat pierderi însemnate, a scumpit viața și banul, pe atunci, piața cărbunelui pe continent, a fost direct revoluționată.

Cărbunele exploatat în Anglia, reprezintă 40% din totalul ce se exploatează

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

Inaugurarea localului „Astrei”
la Chișinău

Abia s'au strecurat doi ani de când I. P. S. Archiepiscopul Gurie a cerut, la serbările din Câmpeni, descălcicarea „Astrei” în Basarabia și azi putem afirma, că noua ramificație a instituției culturale din Ardeal și-a croit drum larg și sigur în conștiința publică basarabeană. După ce, printr-o tenace muncă zilnică în coloanele ziarelor „România Nouă” și prin străuitoare îndemnuri individuale, d. O. Ghibu, comisarul general al Asociației noastre în acele părți răsăritene, a izbutit să organizeze toate secțiile de propagandă culturală, mai dăunăzi (30—31 Octomvrie) ne-a pus în fața unui nou fapt împlinit. În prezența d-lui Ministru V. Goldiș, președintele Asociației, la un moment când secția medică a Astrei din Ardeal și-a trimis la fața locului primii conferențieri (Dr. I. Hațieganu, dr. Iacobovici, dr. I. Moldovanu și dr. Sabin Manuilă) într'un palat din centrul capitalei basarabene s'a inaugurat noul local al Astrei, într'o atmosferă de înalt patriotism și de rodnică insuflăre românească. Acest act deosebită importanță istorică nu poate scăpa nici unui suflet român doritor de-a vedea

îndreptate cât mai curând neajunsurile dintre Prut și Nistru, căci această serbătoare național-culturală înseamnă două lucruri: a) că Chișinăul bizar și cosmopolit al speranțelor rusești de ieri apune încetul cu încetul; b) că importanta așezare orășenească de pe malurile Băcului se transformă, după perioada de poezie prin care trece actualmente, în ceace trebuie să fie: în focar de conștiință românească, asumându-și misiunea istorică pe care i-o indică noua poruncă a vremilor.

HORIA TRANDAFIR

Mișcarea social-economică. — Ni-se realizează o veche și scumpă idee: gruparea și cooperarea într'un cerc străns de studii și anchete a acelor publiciști și cărturari, cari în sutlețul lor sunt însuflețiți de nobila pasiune a unei acțiuni permanente. Nu putem face nimic, dacă fiecare ne îngrădim de micile noastre interese și ne târâm viața în fagașul destul de liniștit, banal și opac al vieții de toate zilele. Cu bunăvoință și cu un gram de curiozitate ușor ne emancipăm de mediul monoton și scăzut al moravurilor comune și ne reculegem căutând prilejul unei discuții cu orizontul mai larg. Un cerc de discuție caldă și liberă! De amicitie adevărată și cult al ideilor susținute numai cu argumente, lipsite de gesturi și tirade! Un asemenea cămin vrea să devină mișcarea social-economică. În antiteză cu spelecile jucătorilor de cărți, cu cluburile gălăgioase, cercul nostru introduce o manieră fină de colaborare în tratarea problemelor și de recreație intelectuală. Dar cu fapte vom putea dovedi mai convingător.

Spiritul republican în Germania. — În spiritul public german se produce o hotărâre schimbare în direcția unui republicanism viguros. Evenimentul este marcat de revista ce a început să apară la 1 Noiembrie cu titlul „Republica Germană”. Revista este condusă de trei personalități de seamă: dr. Wirth, Loebe și Ludowig Has. Cancelarul dr. Mark a felicitat pe inițiatori și a constatat, între altele următoarele: „politica germană trebuie să fie condusă de poporul german, să fie republicană și democratică, sunt convins împreună cu dv. că poporul german numai atunci poate să se desvolte favorabil și să-și îndeplinească chemarea sa înaltă în cercul celorlalte popoare europene. Dacă politica sa rămâne împregnată de idealismul pe care-l poartă în sine de secole, idealismul păcii, al muncii, al progresului”. Se pare, că a ieșit definitiv biruitor curentul de democrație, țâșnit în mod fatal din durerile războiului provocat de monarhiștii reacționari.

Vizitatorii streini. — D. Eric Colban a trecut iarăși prin regiunile țării românești. Delegatul societății popoarelor va pleca încărcat de memorii și de impresii culese într'un timp foarte scurt. Cu greu se lasă o țară cunoscută în zece zile. Nici un oraș

nu-l poți cunoaște aidoma. În cărți și memorii decâteori nu se reflectează strâmb, diform stările, pentru că sunt trecute prin ochi interesați, adesea de patimă. Ba nu zău, nu este foarte curios lucru că această problemă minoritară și-o pune foarte insistent streinătatea, și-o impun apoi foarte pripit partidele politice în vederea pacturilor sub presiunea nevoilor electorale, iar cărturarii cari trăesc zi de zi unii cu alții, ai deosebitelor neamuri, se mulțumesc cu fericita lenă a indiferenței? Ei nu se pot odată reculege și nu se decid că cerceteze problema minoritară pe 'ndelete și cu bun umor? Ar înlesni sarcina vizitatorilor streini cari vor să cunoască o țară într'o săptămână...

Vechea școală normală dela Sibiu împlinește 140 ani de existență. Primim la redacție anuarul pe anul școlar trecut cu un scurt istoric al școlii înființate în 1786 și reorganizate în 1853 de mitropolitul Șaguna. Directorul Vasile Stan, arată cum s'a încetăținit la această școală principiile pedagogice moderne prin profesorii de reputație științifică: Ioan Popescu, Daniil Popovici-Barcianu, Petru Șpan. Tot profesorii acestei școale au redactat revistele școlare bine răspândite în Ardeal înainte de războiu: „Foaia Pedagogică” și „Vatra Școlară”. Hotărât lucru, că nu este îngăduit a da uitării pe dascăli luminați cari au creat o cultură românească în împrejurări istorice atât de vitrege și au făcut Ardealul capabil de suficientă rezistență întru a-și apăra ființa națională. Sunt necesare reprizările cari ne fac să vedem clar moștenirea ideilor. Anuarul me împrăspătează acest trecut și o poate face în viitor și mai detaliat, spre folosul școlii și al nostru al tuturor.

Intelectuali ai Ardealului,

Aduceți-vă aminte că în acest colț de românism dragostea de limbă a fost totdeauna vie și rodnică.

Mândria aceasta a trecutului nostru trebuie să vă îndemne și astăzi să ajutați cu banul săvârșirea operei în care limba își adună toate tainele trecutului și tot parfumul de astăzi.

Dicționarul „Limbi Române”, — care aici în inima Ardealului se plămădește —, nu trebuie să lipsească din biblioteca nici unuia dintre voi. Pe poarta lui vom intra în marele templu al limbii românești, înaintea cărei împrejurări vitrege ne-au oprit atâta vreme.

Plătind 1500 lei pentru cele 15 fascicule apărute până acum ați asigurat apariția celorlalte cari de mult așteaptă lumina tiparului.

Plătind cinci lei v'ați înscris în asociația „Prietenii Dicționarului” și ați contribuit astfel la desfacerea cât mai largă și mai grabnică a fasciculelor apărute.

„Societatea de Maină” este filiala ardeleană a „Prietenilor Dicționarului”. La redacția ei se pot face înscrierile printre membrii asociației și tot de acolo vă puteți comanda și cele 15 fascicule.

în întreaga lume, deci sistarea ori cărei exploatare de mai bine de 5 luni, a silit această țară, să caute să-și acopere trebuințele sale, în țările de producție pe continentul european.

Polonia, Cheoslovakia, Ungaria și Germania, țări cu o producție în cărbune destul de însemnată, dela grevă încoace, au înregistrat beneficii considerabile, dar nu numai atât, ci chiar și exploatarea a dobândit atâta în intențitate, încât s'a ajuns la contitățile de record, din anul 1913.

Germania, vinde fără nici o dificultate, ori ce cantitate, și a realizat până acum, peste 700 milioane mărci beneficii;

Polonia, și-a refăcut industria cărbunelui, și și-a asanat finanțele publice, prin stocul de devize intrat în țară, fără a mai recurge la împrumuturi externe;

Cehoslovakia și Ungaria, vorbesc de conjucturi în cărbune, cum nu s'a pomenit de mult, încât, pentru a putea satisface cererile streinătății, în special cererile din Anglia și Italia, nu numai, că au activat la maximum exploatările în minele existente, dar au redat exploatării și mine, în cari s'a sistat încă înainte de război, ori ce lucrări de exploatare, ca fiind nerentabile.

Dar aceste conjucturi, produc beneficii numai proprietarilor, căci scumpindu-se cărbunele și în comerțul intern, un nou val de scumpete se va abate asupra Europei sărăcite, îngreunându-se din nou, opera de refacere și consolidare economică.

Sabin Gioranu

„ASTRA”

Prima Fabrică Română de Vagoane și Motoare S. A.

Orice fel de vagoane de marfă, de persoane și de lux, vagoane cisterne pentru petrol, benzină, uleiuri, alcool, acid sulfuric etc. Vagoane pentru căi ferate industriale, forestiere, miniere, decarville etc. Piese pentru vagoane normale și vagoane-cisterne. Construcțiuni în fer. Stâlpi și suportți nituiți. Piese forjate de mașini. Poduri și construcțiuni statice. Piese turnate din fontă și bronz. Zdrobitoare de cânepe.

PENTRU OFERTE A SE ADRESA:

DIRECȚIUNEI UZINELOR DIN ARAD

sau

REPREZENTANȚEI GENERALE S. A. B. DE INVESTIȚIUNI ȘI FURNITURI

BUCUREȘTI, Str. Paris No. 4 bis Et. III.

Adresa

Biblioteca Universității

12-13
ex. of.
2 ex.

Magazin de candelabre
pentru Ardeal S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand II

Mare depozit de lămpi
și material electric!!

Vânzare en-gros și en-detail

Inainte de voiajuri cercetați
neapărat depozitul asortat în
toate articolele

Magazin pentru Industria de pielărie

Proprietar:
Dr. Poszler

CLUJ
Strada Regele Ferdinand No. 2.

Noutăți de toamnă și iarnă

în marele magazin din
Strada Regele Ferdinand No. 13
al fabricii de postav

Gromen și Herbert

Stofe de pardesiu bărbătesc
Stofe de palton bărbătesc
Stofe de costume bărbătești

Stofe pentru costume de copii

Covoare și pături de lână de
toate calitățile